

SAVONIA

■ OPINNÄYTETYÖ - AMMATTIKORKEAKOULUTUTKINTO
LUONNONVARA- JA YMPÄRISTÖALA

VARSAN VALMISTELU NÄYTTELYYN

TEKIJÄ/T: Annika Rimpioja
Ulriikka Ylä-Kauttu

Koulutusala Luonnonvara- ja ympäristöala	
Koulutusohjelma Maaseutuelinkeinojen koulutusohjelma	
Työn tekijä(t) Annika Rimpioja ja Ulriikka Ylä-Kauttu	
Työn nimi Varsan valmistelu näyttelyyn	
Päiväys 22.5.2016	Sivumäärä/Liitteet 33/1
Ohjaaja(t) Pirjo Suhonen ja Katriina Pylkkänen	
Toimeksiantaja/Yhteistyökumppani(t) Pohjois-Savon Hevosjalostusliitto ry / Suomen Hippos ry	
<p>Tiivistelmä</p> <p>Varsanäyttelyitä järjestetään vuosittain useita eri puolilla Suomea. Nämä ovat hyvä tilaisuus totuttaa varsa matkustamiseen ja vieraisa paikoissa käymiseen. Varsa kuitenkin tarvitsee paljon tukea ja oppia osatakseen reagoida rauhallisesti uusiin asioihin ja tapahtumiin. Näyttelyt ovat myös hyvä tilaisuus kasvattajien ja omistajien tavata muita saman alan ihmisiä sekä verkostoitua.</p> <p>Opinnäytetyössämme olemme käsitelleen hieman hevosnäyttelytoimintaa Suomessa yleisellä tasolla ja kertoneet näyttelyissä arvioitavista ominaisuuksista sekä siitä, kuinka varsa voidaan valmistella näyttelyihin, jotta se saisi mahdollisimman hyvän arvostelun. Olemme haastatelleet työhömmme myös alalla vaikuttavia ammattilaisia saadaksemme näkökulmaa näyttelyissä menestyksekkäästi hevosia esittäneiltä henkilöiltä.</p> <p>Kantavan tamman ruokintaan tulee kiinnittää erityistä huomiota, jotta kasvava varsa saa kaikki tarvitsemansa ravintoaineet kasvuun ja kehitykseen. Myös imettävän tamman ruokinta vaatii erityistä huomiota, jotta tamma ja varsa jaksavat ja saavat kaikki tarvitsemansa vitamiinit ja kivennäiset. Varsan yksilöllinen ruokinta tulee aloittaa ajoissa, jotta voidaan varmistaa varsan optimaalinen kasvu. Kaiken ruokinnan pohjana tulee olla hyvälaatuinen, analysoitu korsirehu, jonka rehuanalyysin pohjalta lasketaan kivennäis- ja vitamiinilisän tarve.</p> <p>Varsan tulevan näyttelymenestyksen kannalta tärkeää on ajoissa aloitettu valmistelu ja oikeisiin asioihin paneutuminen. Varsa tulee totuttaa talutukseen, kavioiden nosteluun ja vieraisiin paikkoihin. Nämä kaikki vaikuttavat mahdolliseen menestykseen ja varsan näyttelyissä saamaan arvosteluun. Kun varsa totutetaan ajoissa käsittelyyn ja siitä tulee rutiininomaista, toiminta näyttelypaikalla on sujuvaa ja turvallista.</p> <p>Tämä opinnäytetyö on toiminnallinen sisältäen kaksi osiota. Raportissa on tiivistelmä oppaan sisällöstä sekä kuvaus työn toteutuksesta ja pohdintaa työn tuloksesta. Opas on opinnäytetyömme toiminnallinen osio ja siinä käsitellään laajasti varsan valmistelua ruokinnan, käsittelyn ja kavionhoidon kautta. Oppaassa kerrotaan myös laajasti varsan ruokinnasta sekä tiineen ja varsoneen tamman ruokinnasta. Opas sisältää myös teoriaa hevosen rakenteesta havainnollistavin kuvin selitettynä.</p> <p>Opas löytyy tämän raportin liitetiedostona theseus-tietokannasta sekä se tullaan julkaisemaan sähköisesti toimeksiantajamme Pohjois-Savon Hevosjalostusliitto ry:n kautta.</p>	
Avainsanat Varsa, valmistelu, näyttelyt	

Field of Study Natural Resources and the Environment			
Degree Programme Degree Program in Agriculture and Rural Development			
Author(s) Annika Rimpioja, Ulriikka Ylä-Kauttu			
Title of Thesis Preparing a foal for the show			
Date	22.5.2016	Pages/Appendices	33/1
Supervisor(s) Pirjo Suhonen, Katriina Pykkänen			
Client Organisation /Partners Pohjois-Savon hevosjalostusliitto ry / Suomen Hippos ry			
<p>Abstract</p> <p>In Finland, there are many shows for foals every year. These shows are a good opportunity to teach a foal to travel and visit foreign places. A foal needs a lot of support to learn how to react peacefully to new situations. Shows are also a good opportunity for a foal owner to meet other people with same interests.</p> <p>This thesis includes general information on horse shows in Finland. It provides information on the issues that are valued in shows, and also information on preparing foals for a show so that it gets as good reviews as possible. There are also interviews with people who prepare foals for shows professionally.</p> <p>When feeding a pregnant mare, an exact nutrition programme must be carefully followed so that the growing foal gets all the necessary nutrients for its growth and development. Likewise, the nutrition of a nursing mare must contain enough vitamins and minerals for a foal and a mare. A foal's individual feeding must be started early enough so the growth of a foal can be optimized. The base of feeding is always good, analyzed hay. The amount of vitamins and minerals is calculated on the basis of the hay analysis.</p> <p>A foal's success in shows is based on starting preparing early enough and focusing on the right things. A foal must become accustomed to walking alongside, lifting hoofs and visiting new places. All these things have an effect on a foal's success in shows and the evaluation it gets. When accustomed early enough to handling and that becoming an everyday routine, a foal's behaviour in shows is safe and fluent.</p> <p>This thesis is functional and comprehends two parts. The report is a summary of the guide and it describes the work process and results. The guide is the functional part of the thesis and includes extensive information on preparing a foal for shows. There is information on feeding, handling and hoof care. The guide also provides a lot of information on feeding a pregnant and nursing mare and a foal. Furthermore, the guide includes the theory of the structure of a horse, with illustrative pictures.</p> <p>The guide can be found in Theseus database and it will be published on the website of Pohjois-Savon Hevosjalostusliitto ry.</p>			
Keywords foal, preparing, show			

SISÄLTÖ

1	JOHDANTO	5
2	NÄYTTELYTOIMINTA SUOMESSA	7
3	NÄYTTELYISSÄ KÄYTTÄMISEN MERKITYS	8
4	NÄYTTELYSSÄ ARVIOITAVAT ASIAT	9
4.1	Rungon rakenne	11
4.2	Hyvä jalkojen rakenne	11
4.3	Mahdolliset jalkojen rakennevirheet	13
5	VARSAN KÄSITTELY	17
5.1	Ruokinta	17
5.2	Kavionhoito	20
5.3	Irtohyitys, talutus, ajo-opetus	21
6	VIIMEISTELYTOIMET	23
7	MAHDOLLISET ONGELMATILANTEET	25
8	OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS	26
9	PÄÄTÄNTÖ	29
10	LÄHDELUETTELO	31
	LIITE 1: VARSAN VALMISTELU NÄYTTELYYN –OPAS	1

1 JOHDANTO

Varsojen näyttelyissä käyttäminen on kasvattajille hyvä keino tuoda omaa kasvatustoimintaansa esille ja saada varsoja myytyä. Näyttelyt tuovat hevoskasvattajalle näkyvyyttä ja hyvät arvostelut lisäärvaa varsalle ja sen emälle. Näyttelyissä käyminen tuo varsalle myös kokemusta ja rutiinia käsittelystä, kuljetuksesta ja uusista paikoista. Suomessa järjestetään vuosittain paljon näyttelyitä, leikkimielisistä match show'sta aina kansainvälisiin näyttelyihin asti. Siitä huolimatta Suomen näyttelytoiminta on hyvin pientä verrattuna kansainväliseen toimintaan. Kerrommekin tässä oppaassa asiantuntija-haastattelun kautta hieman myös näyttelytoiminnasta Hollannissa, jossa varsojen esittäminen ja valmistelu on hyvin ammattimaista.

Varsojen käsittelystä ja näyttelyihin valmistelusta löytyy tietoa melko hajanaisesti. Opinnäytetyömme tavoitteena on koota yksi kokonaisuus, jossa on lueteltuna näyttelyissä arvioitavat asiat. Oppaassa myös kerrotaan kuinka näihin asioihin voi itse kasvattajana ja varsan käsittelijänä vaikuttaa. Varsinkin pienimuotoisesti hevosia kasvattavalle varsojen valmistelu näyttelyihin voi olla niin harvoin tapahtuvaa, että siitä puuttuu rutiininomaisuus. Saatavilla on ohjeita siitä kuinka näyttelyissä toimitaan, mutta ei ole näyttelyihin valmistavaa ja perehdyttävää opasta. Oppaassa perehdytään koko näyttelykesää edeltävän talven toimiin ja siihen, kuinka näillä toimilla voidaan vaikuttaa varsan näyttelymenestykseen. Työssä käydään lyhyesti läpi myös varsinaisen näyttelypäivän toimia ja viimeistelyä juuri ennen varsan esittämistä.

Oppaan tarkoituksena on auttaa hevoskasvattajia valmistelemaan varsansa näyttelyihin mahdollisimman hyvin ja tätä kautta nostaa kotimaisten näyttelyiden tasoa sekä tuoda varsojen laatua mahdollisimman hyvin esille. Hevosnäyttelyissä varsoja käyttävät hyvin erilaisessa mittakaavassa hevosia kasvattavat henkilöt. Ammattilaisia, joille saattaa syntyä kymmeniä varsoja kesässä, ja toisaalta taas amatöörejä, joille syntyy mahdollisesti vain yksi varsa vuodessa. Me olemme kiinnostuneet kuromaan kiinni tätä kuilua ammattilaisten ja harrastajien välissä niin, että jokainen varsa saisi mahdollisuuden näyttää parhaat puolensa näyttelyissä.

Aiheen opinnäytetyöhön saimme keväällä 2015, kun pohdimme aihetta, joka kiinnostaisi meitä molempia ja olisi mielekäs toteuttaa. Pohdimme myös, mikä aihe palvelisi hevosihmisiä mahdollisimman hyvin ja laajasti. Olemme eri lajien harrastajia, toinen raviurheiluun perehtynyt ja toinen entinen kenttäratsastaja, mutta hevosnäyttelyt ovat avoimia kaiken rotuisille hevosille käyttötavasta riippumatta.

Toimeksiantajana työssämme on Pohjois-Savon Hevosjalostusliitto ry. Pohjois-Savon Hevosjalostusliiton toimintaan kuuluu hevostalouden tunnettavuuden parantaminen sekä hevoskasvatuksen ja jalostuksen edistäminen Pohjois-Savon alueella. Liiton palveluita ovat muun muassa varsojen ja tuontihevosten tunnistaminen, hevosrekisterin ylläpito, astutus ja varsomistietojen tallentaminen, omistajanvaihdosten kirjaaminen, tamma- ja varsanäyttelyiden järjestäminen, kurssi ja neuvontatoiminta, orilaitumien ylläpito sekä ravitoiminta. (Hevosjalostusliitot) Yhteistyökumppanina työssä on myös Suomen Hippos ry, joka on raviurheilun ja hevoskasvatuksen keskusjärjestö Suomessa. Hippos

ylläpitää kaikkien suomalaisten hevosten rekisteriä. Hippoksen tavoitteena on hevostalouden menestyminen. (Hippos, Etusivu)

Opinnäytetyössämme kerromme aluksi hieman yleisesti näyttelytoiminnasta Suomessa. Tämän jälkeen käydään läpi näyttelyissä arvosteltavat asiat. Miten mikäkin vaikuttaa varsan saamaan arvosaan. Perehdymme pintapuolisesti rungon rakenteeseen ja hieman syvemmin jalka-asentoihin. Lopuksi käymme läpi varsan käsittelyä, liikutusta, kavionhoitoa ja ruokintaa. Kerromme mihin seikkoihin tulisi kiinnittää huomiota mahdollisimman hyvän näyttelymenestyksen saavuttamiseksi. Tuomme esille erilaisia näkökulmia varsan rodunomaisten vaatimusten täyttämiseksi ja parhaiden puolien esilletuomiseksi. Lopussa kerromme näyttelypäivää edeltävistä viimeistelytoimista. Kerromme kuinka varsalle saadaan mahdollisimman huoliteltu ulkonäkö. Kaikki nämä seikat vaikuttavat kuitenkin osaltaan näyttelymenestykseen. Viimeisenä perehdymme hieman mahdollisiin eteen tuleviin ongelmatilanteisiin. Kirjallisen ja internetistä löytyvän aineiston lisäksi haastattemme asiantuntijoita eri hevostalouden aloilta. Tuomme esille heidän näkemyksiään mahdollisimman laadukkaiden varsojen kasvattamisesta ja hyvän näyttelymenestyksen saavuttamisesta.

Tämän opinnäytetyön tuloksena syntyvän oppaan avulla toivomme myös pienempimuotoista kasvatustoimintaa harrastavien kasvattajien rohkaistuvan tuomaan varsansa näyttelyihin. Kun valmistautuminen on helpompaa ja tietää mihin kannattaa panostaa ja kuinka varsa valmistellaan mahdollisimman hyvin, laskee toivottavasti kynns osallistua näyttelyihin. Hippos käynnistää syksyllä 2016 Uudet kasvattajat – hankkeen, johon toimeksiantajamme kanssa toivomme työmme myös tuovan apua ja mahdollista koulutusmateriaalia.

2 NÄYTTELYTOIMINTA SUOMESSA

Tamma- ja varsanäyttelytoiminta on Suomessa melko pienimuotoista verrattuna kansainväliseen toimintaan. Suomessa järjestetään kuitenkin paljon eritasoisia näyttelyjä. Eri rotuyhdistykset järjestävät omia näyttelyjään, tämän lisäksi eri hevosjalostusliitot järjestävät alueellisia näyttelyjä sekä Suomen Hippos valtakunnallisia näyttelyjä. Suomen Hippos järjesti vuonna 2015 yli sata näyttelyä erirotuisille tammoille ja varsoille (Hippos, 2015). Suomen shetlanninponiyhdistys järjesti vuonna 2015 kymmenen erilaista ja eritasoista näyttelytapahtumaa (Shetlanninponiyhdistys, 2015). Näyttelyitä järjestetään huhtikuusta lokakuuhun ympäri Suomea (Hippos, Tamma- ja varsanäyttelyt).

Hippoksen tamma- ja varsanäyttelyt järjestetään yleensä raviradoilla, hevosklinikoiden yhteydessä tai talleilla. Myös hevosalan koulutuskeskuksissa sekä valmennuskeskuksissa järjestetään näyttelyjä. Näyttelykaudella 2016 Hippos järjestää ratsuhevosille ja poneille yhteensä 22 tamma- ja varsanäyttelyä ja kaksi pelkille varsoille avointa näyttelyä. Suomenhevosille ja lämminverisille järjestetään yhteensä 12 pelkkää varsanäyttelyä ja 36 tamma- ja varsanäyttelyä. Osa näistä näyttelyistä on avoimia pelkästään suomenhevosille. Suomenhevosten ja lämminveristen ravihevosten näyttelyiden järjestämisestä vastaavat alueiden hevosjalostusliitot. (Hippos, Heppa-järjestelmä, 2016) Näiden lisäksi tulevat kansallinen poninäyttely Vermon raviradalla (Hippos, Jalostuksen tapahtumakalenteri 2016, 2016) sekä eri rotuyhdistysten omat näyttelyt.

Ratsuhevosille järjestetään vuosittain Ypäjällä European Breeding Event Finland- show (EBEF), joka on Suomen suurin ratsuhevosvarsojen sekä nuorten ratsuhevosten arvostelu- ja myyntitapahtuma. EBEF tarjoaa myös mahdollisuuden kantakirjata ratsuhevostammoja tapahtuman yhteydessä. Tammoille tarjotaan myös mahdollisuus suorittaa tammatestit oldenburg- ja hannover -kantakirjoihin. Yksivuotiaiden lämminveristen ravivarsojen ja 1–2 -vuotiaiden suomenhevosvarsojen kauden huijipentuma on valtakunnallinen varsanäyttely. (Hippos, Jalostuksen tapahtumakalenteri 2016, 2016)

Hippoksen järjestämiin tamma- ja varsanäyttelyihin osallistumisoikeus on jalostusohjesäännön mukaisilla 4-vuotiailla ja vanhemmilla tammoilla. Osallistua voivat myös 1–3 -vuotiaat tammot ja ruunat sekä 1–2 -vuotiaat oriit. Näyttelyyn voivat osallistua myös ne varsat, jotka eivät täytä jalostusohjesääntöä, mutta ovat jalostukseen hyväksytystä isäoriista ja polveutuvat selkeästi ratsuroduista. Näyttelyyn otetaan mukaan enintään 45 hevosta tai ponia. Mikäli ilmoittautuneita on enemmän kuin 45, etusijalla ovat jalostusohjesäännön mukaisesti polveutuvat hevoset ja ponit. Kasvattajapäiville voivat osallistua 1–3 -vuotiaat ratsuhevostammot ja -ruunat sekä 1–2 -vuotiaat ratsuhevosoriit. Oripäivillä ja Ponioripäivillä esitetään 3-vuotiaat ja vanhemmat hevos- ja ponioriit. (Hippos, Tamma- ja varsanäyttelyt) Hevosjalostusliittojen järjestämiin lämminveristen ravihevosten ja suomenhevosten näyttelyihin saavat osallistua myös 3-vuotiaat suomenhevosoriit.

Verrattuna Suomen näyttelyihin, toiminta muissa Euroopan maissa eroaa aika paljonkin. Haastattelumme Miia Paajanen, joka on valmistellut ja esittänyt nuoria hevosia paljon Hollannissa, kertoo

että siellä varsat esitetään näyttelyissä maitovarsoina emänsä rinnalla ja seuraavan kerran vastaorit 2,5–3 -vuotiaina ja tammät kolmevuotiaina. Näin varsa saa mahdollisuuden esiintyä aina parhaimmillaan. Monesti kun yksi- ja kaksivuotiaat varsat ovat melko keskenkasvuisia ja epäedustavassa kasvuvaiheessa. (Paajanen, 2016)

3 NÄYTTELYISSÄ KÄYTTÄMISEN MERKITYS

Varsanäyttelyiden tavoitteena on tukea kotimaista hevosten kasvatusta ja toimia valistavana tilaisuutena kasvattajille. Näyttelyt toimivat myös hevoskasvatuksen näyteikkunana yleisölle. Hevosen kasvattaja saa näyttelyiden kautta itselleen tunnettavuutta kasvattajana sekä kasvattiensa mahdollisesti menestyessä myös rahallista tukea toiminnalleen. Varsan näyttelymenestyksestä maksetaan kasvattajalle palkkio, jonka suuruus riippuu varsan näyttelyssä saamasta palkinnosta (Hippos, Näyttely ja kantakirjapalkkiot, 2016). Ratsuhevosilla ja poneilla varsojen näyttelymenestyksestä kasvattajalle maksetut palkkiot (Hippos, Lämminveristen ratsuhevosten ja ponien jalostusarvostelu- ja näyttelypalkkiot, 2016) ovat suurempia kuin suomenhevosilla ja lämminveriravureilla (Hippos, Suomenhevosten ja lämminveristen ravihevosten näyttelypalkkiot, 2013). Oheisessa taulukossa 1 on lueteltu varsanäyttelypalkkiot eri roduilla Hippoksen valvomissa näyttelyissä.

Taulukko 1. Varsanäyttelyissä maksettavat palkkiot.

Valtakunnallinen varsanäyttely/lämminveriravurit ja suomenhevoset	Lämminveriravurit ja suomenhevoset	Lämminveriset ratsuhevoset	Isot ponit	Pienet ponit
1 sija / 1500e	I palkinto / 150e	I palkinto / 340e	I palkinto / 254e	I palkinto / 170e
2 sija / 750e	II palkinto / 65e	II palkinto / 170e	II palkinto / 130e	II palkinto / 86e
3 sija / 500e				
4 sija / 300e				
5sija / 200e				

Näyttelyissä käyttäminen on myös erittäin hyödyllistä varsalle, sen omistajalle sekä hevosen kasvattajalle. Varsa saa näin toimittaessa jo nuorena kokemusta matkustamisesta ja vieraisissa paikoissa olemisesta sekä erilaisissa ja uusissa tilanteissa toimimisesta. Näyttelyssä käyminen totuttaa varsan myös mittaukseen ja tarkastukseen, jotka ovat osa varsanäyttelyä (Hippos, 2016).

Hevosen omistaja oppii tuntemaan varsaansa ja sen tapaa toimia sekä reagoida uusissa tilanteissa. Näin omistajan ja hevosen välinen suhde vahvistuu ja yhteistyö tulevaisuudessa helpottuu. Paljon matkustanut ja uusiin tilanteisiin totunut hevonen on usein helpompi käsitellä ja omistaja joka on toiminut hevonsa kanssa monenlaisissa tilanteissa ja tuntee sen reagoimistavan uusiin asioihin, voi toimia hevonsa kanssa turvallisemmin yllättävien tilanteiden sattuessa kohdalle.

Ratsuhevosten kasvattaja ja oriaseman pitäjä Eeva-Liisa Penttilä on kasvattanut monia vuosia laadukkaita ja palkittuja hevosia. Haastattellessamme Eeva-Liisaa, esiin nousi ajatus, kuinka suuri painoarvo on saadulla näyttelymenestyksellä. Pikkuvarsan näyttelymenestyksellä saavutetaan lisäarvoa varsan vanhemmille ja kasvattajalle ja tämä on toki kasvattajalle tärkeää oman markkinointinsa kannalta. Kuitenkin jos tavoitteena on kasvattaa hyviä ja kestäviä suoritushevosia, ei varsalle saavutettu näyttelymenestys tuo itse varsalle juurikaan lisäarvoa. Suoritushevosen arvon määrittävät enemmänkin itse suoritukset eikä pikkuvarsana saavutettu näyttelyarvostelu. (Penttilä, 2016)

Hevoselle voidaan tehdä niin sanottu tuoteseloste, joka laajenee hevosen kasvaessa. Pikkuvarsalla tämä tuoteseloste on hyvinki suppea, se sisältää varsan vanhemmat, iän, rodun, sukupuolen ja värin. Kun varsa kasvaa ja kehittyy, tämä tuoteseloste laajenee saavutettujen meriittien myötä. Kasvattajan kannattaa pohtia, jos varsa ei ole edustavassa kasvuvaiheessa, kannattaako hänen käydä hakemassa näyttelyistä laajennusta varsansa tuoteselosteeseen mahdollisesti heikolla arvostelulla, vai odottaa hieman pidempään ja antaa varsan kehittyä rauhassa. (Penttilä, 2016)

Kasvattajan kannattaa olla kriittinen omaa varsaansa kohtaan, jotta osaisi viedä varsan näyttelyihin mahdollisimman edustavana. Näin toimiessaan kasvattaja saa mahdollisimman hyvän arvostelun hevoselleen. Valmistelulla ja viimeistelyllä toki voidaan edesauttaa varsan hyvää menestystä, mutta huonoa kasvuvaihetta tai karvanlähtöaikaa ei voida piilotella hyvällä esittämällä. Usein varsat ovat edustavimmillaan syksyllä oltuaan kesän laitumella hyvällä laidunruoholla ja liikuttuaan reippaasti hyväpohjaisilla laitumilla. Näin niiden lihaksisto ja karva ovat edustavampia kuin pitkän talven jälkeen. Talven aikana varsat, olivatpa sitten pihatossa tai karsinassa, eivät pääse liikkumaan yhtä paljon jäisissä ja lumisissa tarhoissa. Kylmän talven aikana varsoille kasvaa myös paksu ja pörröinen tarviturkki, mikä ei välttämättä tuo esille varsan parhaita piirteitä. Keväällä monet varsat ovat myös epäedustavassa kasvuvaiheessa ja varsan kannattaa antaa laiduntaa kesä ja käyttää hevonen näyttelyissä vasta syksyllä. (Penttilä, 2016)

4 NÄYTTELYSSÄ ARVIOITAVAT ASIAT

Näyttelyissä suoritetaan hevosten ja ponien yksilöarvostelu. Eri rotujen arvostelu pohjautuu kunkin rodun jalostusohjesäännöissä määriteltyihin tavoitteisiin ja toimenpiteisiin. Arvostelut pohjautuvat rotukohtaisiin vaatimuksiin. Näyttelytulokset ovat puolueeton arvostelu varsan rakenteesta sekä liikkeistä. Tämän tiedon kautta saadaan myös viitteitä kyseisen yksilön vanhempien jalostusarvosta (Hippos, 2015).

Näyttelyissä varsan liikkeet arvostellaan käynnissä sekä ravissa. Kaksivuotiaan suomenhevosen tai lämminverisen raviliikkeet voidaan esittää myös kärryistä ajamalla. Tämä ei kuitenkaan ole pakollista. Varsan rakenne arvostellaan kun esittäjä pitelee varsaa paikallaan harjaton puoli tuomaristoon päin. Varsan tulisi olla mahdollisimman rauhallinen ja seistä paikallaan, jotta tuomariston olisi helppompaa arvioida rakenteellisia seikkoja (Hippos, 2015).

Tuomaristo arvostelee myös varsan kaviot ja siksi varsa tulisi olla opetettuna jalkojen nosteluun. Monet varsat kuitenkin vierastavat uusia tilanteita ja ihmisiä. Vaikka varsa olisikin toimenpiteeseen opetettu, saattaa se silti tempuilla jalkaa nostettaessa. Kavion tulisi kuitenkin olla asianmukaisesti vuoltu tai kengitetty. Välipohjien tai sellaisten erikoiskenkien, jotka estävät näkemästä kavion pohjan, käyttö on kielletty. Kaviota tulee pystyä tarkastelemaan kokonaisuutena ilman näköesteitä (Hippos, 2015). Näyttelyissä tuomarit toivovat varsan olevan kengittämätön. Jos varsa joudutaan kuitenkin kengittämään jostakin syystä, tulisi kengitys tehdä niin, että liikeradat säilyvät mahdollisimman symmetrisinä. Esimerkiksi jos varsalle on muodostunut kaviopaise etukavioon ja se joudutaan tämän vuoksi kengittämään, olisi suotavaa kengittää molemmat etujalat.

Varsoilta tutkitaan myös hampaat ja purenta sekä orivarsoilta kivekset. Hampaista tarkistetaan, että varsan purenta on hyvä, eikä sillä ole huonosti asettuneita hampaita, jotka voivat haitata myöhempää käyttöä. Orivarsoilta tarkistetaan, onko varsalla kaksi kivespussia ja ovatko ne laskeutuneet. Tähän varsa tulisi totuttaa jo kotona, jotta tilanne näyttelypaikalla sujuu mahdollisimman hyvin ja turvallisesti. samalla suoritetaan myös mittaus, jossa varsoilta mitataan säkä- ja lautaskorkeus. Mittauksen aikana olisi suotavaa, että varsa seisoo mahdollisimman ryhdikkäästi ja liikkumatta (Hippos, 2015). Mitatessa varsan tulee seistä tasajaloin, jotta mittauksen tulos on mahdollisimman luotettava (Hippos, Näyttelyssä, 2016). Tasajaloin seisomista kannattaa myös harjoitella jo kotona kuten kuvassa 1. Varsan tulee pysyä rauhallisesti paikoillaan jalat toivotulla tavalla, jotta mittauksien tulos saadaan hoidettua sujuvasti ja tulos on luotettava.

Kuva 1. Seisomisharjoituksia. (Salonen 2014)

4.1 Rungon rakenne

Hyvä rungon rakenne hevosella on sopusuhtainen ja lihaksikas. Runko tulisi olla jaettavissa kolmeen yhtäsuureen osaan. Ensimmäisessä osassa rinta, lapa ja säkä, toisessa selkä ja lantio sekä kolmannessa osassa lautanen. Runkoa arvioitaessa tiivis rungon rakenne tarkoittaa, että viimeisen kylkiluun ja lonkkakyhmyän väli on pieni. Tämä tarkoittaa yleensä hyvää rehunkäyttäjää. Usein lyhytrunkoisella hevosella on myös lyhyt lanne. Avoin runko tarkoittaa, että viimeisen kylkiluun ja lonkkakyhmyän väliin mahtuu kämmen, eli hevosella on suuri nälkäkuoppa. Tämä tarkoittaa usein, että hevonen on huono rehunkäyttävä. Usein avoinrunkoisella hevosella on pitkä lanne. (ProAgriaOulu, 2011)

Syvä rungon rakenne tarkoittaa että sään ja kainalon välinen etäisyys on suurempi kuin kainalon ja maan välinen etäisyys. Tätä pidetään yleisesti hyvänä ja tavoiteltavana ominaisuutena. Alakylkisytyllä tarkoitetaan kylkikaarta, joka on alhaalta leveämpi kuin ylhäältä, tällöin hevosen selkä jää helposti kapeaksi. (ProAgriaOulu, 2011)

Alakaulaisella hevosella kaulan alalinja on voimakkaammin kehittynyt kuin kaulan ylälinja, tämä ei ole yleisesti tavoiteltavaa. Viisto lapa tarkoittaa loivaa lapaa joka on tavoiteltava rakenteen ominaisuus. Tämän ominaisuuden vastakohta on jyrkkä eli pysty lapa. Kantava lanne on hieman ylöspäin kaareva, lähes köyry, mutta leveä lanne. Köyryä lannetta pidetään huonona rakenteellisena ominaisuutena. (ProAgriaOulu, 2011)

Ulkolonkkaisessa lautasessa lonkkakyhmyt ulkonevat muusta rungosta selvästi silmiinpistävästi myös takaapäin katsottaessa. Hulppeassa lautasessa lanne ja lautanen yhtyvät terävästi kuin vuoren huippu ja tästä yhtymäkohdasta lautanen lähtee jyrkästi alaspäin. Tämä on havaittavissa sivultapäin. Laskeva lautanen viettää viistosti taaksepäin, tämä on jyrkänpuoleinen, mutta pitkä. (ProAgriaOulu, 2011)

Vakolautasessa lautaslihaksiin jää selkärangan kohdalle kolo. Tällainen hevonen on yleensä lihava. Kolo on havaittavissa takaapäin katsottaessa. Kattolautasisella hevosella selkäranka on voimakkaasti esillä, lihakseton lautanen lähtee jyrkästi alaspäin molemmin puolin kuin talon harjakatto. Tämäkin rakenteellinen seikka voidaan havaita takaapäin katsottaessa. Lonkkapuolisuus tarkoittaa sitä, että hevosella toinen lonkka on alempana kuin toinen. (ProAgriaOulu, 2011)

Korkean hännäntyven omaavalla hevosella ristiluu on suora ja häntä kiinnittyy korkealle lautasten "yläpuolelle" esimerkiksi arabeilla pyritään tähän. Koverakainaloisella tarkoitetaan samaa kuin ahdaskylkisytyllä. Suippo lautanen kapenee taaksepäin. (ProAgriaOulu, 2011)

4.2 Hyvä jalkojen rakenne

Hevosen jalkojen rakenne vaikuttaa ratkaisevasti hevosen kykyyn työskennellä. Jalkojen rakenne vaikuttaa osaltaan myös hevosen mahdolliseen menestymiseen näyttelyissä sekä mahdollisuuteen

päästä jatkamaan sukua. Täydellisen jalkarakenteen omaavia hevosia on kuitenkin harvassa, sillä useimmilla hevosilla on jonkinasteisia virheasentoja jaloissaan.

Rakenteellisesti hyviä jalka-asentoja kutsutaan säännöllisiksi. Säännöllisessä jalka-asennossa hevosen jalka on kohtisuorassa sivulta, takaa ja edestä katsottuna. Epäsäännöllisiksi jalka-asentoja kutsutaan, jos jalka ei ole kohtisuora osittain tai kokonaan (Fabritius, 1954, s. 46).

Hevosen etujalan asentoa voidaan kutsua säännölliseksi, jos olkanivelestä alaspäin lähtevä suora linja halkaisee jalan samankokoisiin puoliskoihin ja menee edestäpäin katsottuna varpaan keskikohtaan. Sivulta katsottuna säännöllisyys näkyy, kun vedetään suora linja kyynärnivelistä alas ja linja puolittaa vuohisnivelen ja kun olkanivelestä lähtevä linja osuu kavion etureunaan. Nämä linjat on havainnollistettu kuvassa 2. (Paatsama, 1973, ss. 31-33)

Kuva 2. Etujalka sivusta. (Kallioniemi 2016)

Puikkoluilla on merkitystä jalkojen hyvän rakenteen kannalta, vaikka niillä ei varsinaista tarkoitusta hevosen rakenteessa muutoin olekaan. Huonosti asettuneet puikkoluut voivat kuitenkin aiheuttaa ontumisongelmia. Luiden tulisi olla muiltakin osin oikein asettuneet, jotta nivelsiteet ja jänteet eivät altistuisi tarpeettoman kovalle rasitukselle. Esimerkiksi eteenpäin ojentuva lapa edistää hevosen askelpituuden mahdollisimman hyvää venymistä. Jopa 65 % hevosen painosta on etujalkojen varassa ja ne toimivat iskunvaimentimina esimerkiksi hevosen hypätessä, joten niiden hyvä rakenne on erityisen tärkeä hevosen hyvinvoinnin kannalta. (Sellnow, 2006, ss. 16-26)

Takajalkojen hyvä rakenne on edellytys hevosen kyvyille työskennellä. Jos takajalkojen rakenteessa on jotain pielessä, hevosella ei mahdollisesti ole riittävästi työntövoimaa ratsastamista tai ajoa varten (Sellnow, 2006, ss. 28-34). Takajalan asento on säännöllinen takaapäin katsottuna jos peräkanikasta suoraan alas vedetty linja puolittaa kavion, vuohisen, säären ja kintereen. Sivulta katsottuna takajalan asento on säännöllinen kun linja osuu lonkanivelestä kavion taka- tai keskiosaan ja akseli

hipoo kintereen päätä (Paatsama, 1973, ss. 31-33). Takajaloistaan hyvärakenteisen hevosen jalat ovat suorat (näkyvissä kuvassa 3), mikä takaa painon jakautumisen tasaisesti nivelsiteille, lihaksille, jänteille ja luille.

Kuva 3. Takajalka sivusta. (Kallioniemi 2013)

Myös varvasasunnoilla on suuri vaikutus hevosen jalan asentoihin. Virheet varvasasunnoissa aiheuttavat usein epäsäännöllisiä asentoja myös muualle jalkaan. Säännöllisessä varvasasennossa varpaan halki vedetty keskiviiva menee suoraan kavio-, vuohis- ja ruunuluun keskikohdalta (kuten kuvassa 4 näkyy) ja edestä sekä takaa tarkasteltuna varpaan akseli jakaa kavion kahteen samankokoiseen osaan. (Paatsama, 1973, s. 33)

Kuva 4. Kavio sivusta. (Perttunen s.a.)

4.3 Mahdolliset jalkojen rakennevirheet

Syitä jalka-asentojen virheiden ilmenemiseen ei täysin tunneta. Yksi mahdollinen aiheuttaja on ahtaus kohdussa tiineyden aikana. Hevosten jalostuksessa on pyritty tuottamaan entistä pidempijalkaisia varsoja, jolloin varsan tila kohdussa jää entistä ahtaammaksi. Tällöin varsan jalat saattavat taipua asentoon, jossa niiden nivelet taivuttuvat väärin. Näin ollen paine kasvulinjoilla jakaantuu epätasaisesti, ja varsan luut ovat syntymän jälkeen virheellisesti kulmutuneet. (Yxklinten, 2009, s. 22)

Paljon on käyty myös keskustelua siitä, voivatko jalka-asentovirheet olla perinnöllisiä. Tätä teoriaa ei ole vielä ainakaan pystytty täysin todistamaan (Yxklinten, 2009, s. 22). Puutteet tamman tiineydenaikaisessa ruokinnassa saattavat kuitenkin vaikuttaa varsan kehitykseen.

Varsojen jalkojen asentovirheissä yleistä on, että yksi asentovirhe aiheuttaa toisen asentovirheen. Esimerkiksi jos varsan toisessa etujalassa on lievää nivelen sisäänpäin taipumista (*valgus carpus*) ja toinen etujalka on suora, saattaa varsa varata painoa enemmän suoralle jalalleen. Tämä aiheuttaa ylimääräistä rasitusta suoralle jalalle, mikä taas osaltaan voi aiheuttaa terveessä jalassa nivelen ulospäin taipumista (*varus carpus*). (Yxklinten, 2009, s. 22)

Sisäänpäin kiertyneet varpaat, eli suppuvarpaat (kuvassa 6), aiheuttavat sen että hevosen kaviot ovat hyvin lähellä toisiaan. Suppuvarpaiselle hevoselle ei yleensä liikkeessaan aiheudu vahinkoa, koska tämän vaivan omaavilla hevosilla on taipumus liikkua meloen, eli kiertää jalat ulkokautta eteen. Kavioiden ulospäin kiertyminen, eli hajavarpaisuus (kuvassa 5), aiheuttaa etujaloissa hevoselle polviin huomattavasti ylimääräistä rasitusta. Lisäksi hajavarpaisuus aiheuttaa kerimistä, eli hevonen tuo jalat sisäkautta eteen jolloin eteen siirtyvä jalka voi vaurioittaa toisen jalan sisäsyrjän luita hevosen liikkeessä. (Sellnow, 2006, ss. 22-23)

Kuva 5. Hajavarpaat. (Rimpioja 2016)

Kuva 6. Suppuvarpaat. (Rimpioja 2016)

Kun hevosen etujalan sääri ja olkavarsi eivät ole samassa suorassa linjassa keskenään edestä ketsoen, puhutaan polven sivuttaissiirtymästä. Tämä asentovirhe aiheuttaa kovassa rasituksessa olevalle hevoselle helposti polviongelmia. Nämä edellä mainitut rakenneviat voivat ilmetä erikseen, mutta ne saattavat myös esiintyä yhdessä. Tämän tyyppiset vaivat aiheuttavat erityisen suurta rasitusta hevosen vuohisen alueen nivelsiteissä ja etujalkojen sisäsyrjissä. (Sellnow, 2006, ss. 22-23)

Pihtikinttuiselle (kintereiden etäisyys toisistaan on pienempi kuin kavioiden välinen etäisyys) hevoselle ongelmaksi muodostuu hivuttaminen. Pihtikinttuisuus voi vaikeissa tapauksissa aiheuttaa kinnerpatin muodostumisen. Joissakin tapauksissa pihtikinttuisuus taas ei välttämättä juurikaan vaikeuta hevosen liikkumista. Pihtikinttuisuus saattaa kehittyä raskarakenteisille varsoille (Yxklinten, 2009, s. 24). Suppuvarpaisuutta voi ilmetä myös takajaloissa, jolloin se aiheuttaa ongelmia kintereiden kanssa sekä mahdollista hivutusta liikkeessä. Myös nämä edellä mainitut rakennevirheet voivat ilmetä yhdessä.

Hevosten takajaloissa esiintyy myös etu- ja takanojaisuutta. Etunojaisessa asennossa takajalat ovat liian eteen asettuneet, ja takanojaisessa taas vastaavasti liian taakse mikä heikentää hevosen työntö- sekä jarrutusvoimaa. Käyrä kinner asento aiheuttaa hevosen kintereiden takaosaan rasitusta ja altistaa hevosen jänispattien muodostumiselle. Jo lievä poikkeama kintereen oikeasta asennosta lisää rasitusta. Iskunvaimentimiksi tarkoitettujen lihasten käyttöä hankaloittavat liian suorat takajalat. Tällöin nivelet eivät jouta liikkeessä oikein ja lihakset rasittuvat liikaa joutuessaan ottamaan vastaan liikkeestä aiheutuvan rasituksen. Myös hevosen takapolville aiheutuu ylimääräistä rasitusta tämän rakenteellisen vian takia. (Sellnow, 2006, ss. 31-33)

Jännekuistuma voi olla synnynnäinen tai varsan kasvaessa ilmenevä vaiva (eli hankittu jännekuistuma). Jännekuistuman omaavalla varsalla koukistajajänteet ovat joko liian lyhyet tai liian kireät.

Kutistuma aiheuttaa jalkojen nivelten koukistumista. Vaivan voi aiheuttaa varsan väärä asento kohdussa, geneettiset tekijät tai ravinnosta johtuvat syyt. (Cable, 2006, ss. 82-83)

Koukistajajänteiden löyhyys tarkoittaa vuohisnivelen ylitaipumista eli ventoa vuohista (kuvassa 7). Tämän virheasennon vakavuus vaihtelee lievästä taipumisesta vuohisen jyrkkään taipumiseen jossa vuohiset saattavat jopa koskettaa maata. Vaiva on yleinen vastasyntyneillä varsoilla, erityisesti ennaikaisesti syntyneillä. (Cable, 2006, s. 81)

Kuva 7. Vennot vuohiset etujaloissa. (Perttunen s.a.)

Pukinkavio aiheutuu syvän koukistajajänteen kutistumisesta, joka taas aiheuttaa kavionkantojen kohoamisen, eli kavion seinämät ovat lähestulkoon pystysuorat (Fabritius, 1954, s. 196). Pahimmissa tapauksissa vaiva voi aiheuttaa sen, että hevonen seisoo kavion etuseinän tai jopa vuohisensa etureunan päällä (Cable, 2006, s. 84). Pukinkavio voi olla syntyperäinen tai se voi johtua kavion liiallisesta vuolemisesta tai pitkään kengittä pitämisestä, mistä voi aiheutua kavion liiallista kulumista. Vaiva voi ilmetä myös toisten virheellisten jalka-asentojen yhteydessä (esimerkiksi koukkupolvet tai pinnallisten koukistajajänteiden kutistuminen voivat johtaa pukinkavion syntymiseen) (Fabritius, 1954, ss. 196-197).

Kiertymiä ilmenee kahdenlaisia, sisään- (*valgus carpus*) ja ulospäin (*varus carpus*, kuvassa 8) kiertyviä jalkoja. Nämä ovat yleisimmät asentovirheet varsoilla. Kiertymät voivat olla synnynnäisiä tai hankittuja. Syytä kiertymien syntymiseen on useita. Esimerkiksi ennaikaisesti syntyneillä varsoilla, joiden luut eivät ole luutuneet oikein, esiintyy usein kiertymiä jaloissa. Huono asento kohdussa, pehmytkudoksen löyhyys, kasvulinjojen epätasainen kasvu ja vammat ovat myös todennäköisiä syytä kiertymien aiheutumiseen. (Cable, 2006, ss. 84-85)

Kuva 8. *Varus carpus*. (Salonen 2016)

5 VARSAN KÄSITTELY

Pikkuvarsan terveenä pysymiseen ja jatkossa mahdolliseen hyvään näyttelymenestykseen vaikuttavat monet tekijät. Esimerkiksi jos istukka irtoaa synnytyksessä, voi synnytystä valvova henkilö puhkaista kalvon ja täten pelastaa varsan hengen (Hevostietokeskus, 1998) Tässä opinnäytetyössämme keskitymme kuitenkin jo hyvän alun elämälleen saaneen varsan jatkokäsittelyyn ja hoitoon kohti tulevia näyttelyitä. Sairaam varsan kohdalla tärkeintä on hoitaa varsa kuntoon ennen kuin edes aletaan suunnitella näyttelyitä.

Pikkuvarsaa voi kuitenkin käsitellä myös liikaa tahattomasti. Jos vastasyntyneen varsan ja emän suhdetta häiritsee liikaa liian varhain, voi varsalla ilmetä hankalaa käytöstä ja ihmisen välttelyä myöhemmällä iällä. Pääsääntöisesti kuitenkin varsaa kannattaa käsitellä paljon, kunhan alkuvaiheen herkässä leimautumisvaiheessa varsan ja emän annetaan rauhassa muodostaa välilleen vahva side. (Kaimio, 2012, ss. 44-45)

Varsalle kannattaa opettaa jo aivan alusta asti, että ihminen on sitä ylemmässä asemassa laumassa. Tämä tuo turvallisuutta jatkossa kaikkiin käsittelytilanteisiin. varsalle on luonnollista seurata ja kunnioittaa lauman ylempiä yksilöitä, jolloin jos ihminen on sitä ylemmässä asemassa varsan arvojärjestyksessä, varsa luonnostaan seuraa ja kunnioittaa ihmistä. (Aminoff, ym., 2004, ss. 25-26)

5.1 Ruokinta

Hyvällä ruokinnalla luodaan perusta hevosen tulevalle kehitykselle. Kasvukaudella tapahtuneita ruokintavirheitä on lähes mahdotonta korjata tulevaisuudessa. Virheellisestä ruokinnasta johtuvat kasvuhäiriöt saattavat pahimmillaan vaarantaa koko hevosen käyttötarkoituksen. Yleensä tällaiset kas-

vuvaiheessa tehdyt ruokintavirheet tulevat esille vasta kun hevosta aletaan rasittaa enemmän. Hevonen, jonka ruokintaa on laimilyöty kasvuvaiheessa, tulee todennäköisesti olemaan ruokinnallisesti ongelmallinen loppuelämänsä ajan (Lillkvist, 2007, s. 266).

Tiineyden ensimmäisten kuukausien aikana tammalle ei tarvitse tiineyden vuoksi antaa lisäruokaa. Munasolu sisältää alkion ensimmäisten kuukausien aikana tarvitsemat ravintoaineet. Lopputiineydestä lisäruokinnan tarve on viimeisten 90 vuorokauden aikana. tämän viimeisen kolmanneksen aikana sikiö kasvaa yli 60% syntymäpainostaan. Tänä aikana erityisesti tamman kivennäisruokinnasta ja riittävästä vitamiinien saannista tulee huolehtia. Ruokintaan tulisi sisällyttää ADE vitamiinilisä sekä kalsiumrikasta kivennäistä sikiön kehityksen turvaamiseksi. Myös valkuaislisä voi olla tarpeen, jos heinä, kaura ja säilöheinä eivät itsessään sisällä riittävästi valkuaista. Puutteellinen valkuaisruokinta voi heikentää tammaa ja imetyskauden maidontuotantoa. (Saastamoinen & Teräväinen, 2003, ss. 36-37)

Mahdollisimman pian syntymänsä jälkeen varsan tulisi imeä emältään ternimaitoa eli kolostrumia. Ternimaidosta varsa saa itselleen elintärkeitä vasta-aineita, joita varsa ei syntyessään omaa lähes ollenkaan. Ravinteikas ternimaito eroaa suurelta osin tamman myöhemmin tuottamasta maidosta, joka on varsan ensimmäisten elinviikkojen aikana sen ainoa rehua. Noin kolmen viikon iässä varsa alkaa syödä muutakin rehua, jonka takia tarjolla olevan heinän tulisi olla ensiluokkaista ja mieluiten hyvin ohutkortista (Lillkvist, 2007, ss. 266-267).

Myös imettävän tamman ruokintaan tulee panostaa, jotta tamma tuottaa riittävästi ravintorikasta maitoa ja voi hyvin sekä jaksaa hoitaa varsaansa. Hyvälaatuisen ja lehtevän heinän lisäksi tammalle kannattaa antaa maittavia ja hyvin sulavia väkirehujia kuten kauraa ja melassileikettä. Myös riittävästä valkuaisen saannista tulee huolehtia. Jos tamma saa liian vähän valkuaista, heikkenee maidontuotanto. Parasta rehua imettävälle tammalle on laidunruoho, jonka lisäksi tamma tarvitsee kalsiumrikasta kivennäisliisää 25-50 grammaa päivässä. Tämän lisäksi tulee tarkkailla varsan kasvua ja lihavuuskuntoa ja sen perusteella antaa mahdollista väkirehulisää. (Saastamoinen & Teräväinen, 2003, ss. 37-38)

Vähitellen varsaa tulisi rohkaista ja opettaa syömään myös väkirehua. Väkirehun perustaksi sopii hyvin kaura, mutta se kannattaa tässä vaiheessa tarjoilla vielä joko litistettynä tai rouhittuna. Tamman ja varsan ollessa laitumella, on ruoho varsan ensimmäistä kiinteää rehua. Varsan ollessa muutaman viikon vanha, on tamman maidontuotanto runsaimmillaan. Tällöin varsa ei tarvitse väkirehuunsa lisäksi kivennäisiä tai – vitamiineja, vaan se saa tarvitsemansa määrän tamman maidosta (Lillkvist, 2007, s. 267).

Ensimmäisenä ikävuotena varsan kasvu on nopeaa, joten varsan riittävästä valkuaisen ja kalkin saannista on huolehdittava. Pikkuvarsojen loishäädöistä tulee myös huolehtia useammin kuin aikuisella hevosella. (Ratsujalostusliitto, Nuoren hevosen koulutus, 2016). Varsalle suositeltava loishäätötiheys on kahden kuukauden välein koko ensimmäisen elinvuoden ajan. Ensimmäinen häätö voidaan tehdä jo kahden viikon iässä, viimeistään kahden kuukauden iässä. Tiineelle tammalle loishäätö suo-

sitellaan tehtäväksi noin kuukautta ennen varsomista, jotta varsa ei saisi loistartuntaa emältään heti synnyttyään. (Saastamoinen & Teräväinen, 2003, ss. 60-61) Aikuisilla hevosilla nykyinen suositus on tehdä loishäätö tarpeen mukaan, ennen laidunkautta ja sen jälkeen lantanäytteen perusteella. Yksi-vuotiaat kannattaa laittaa laitumelle samanikäisten kanssa. Etenkin orivarsoilla samanikäinen seura on hyvin kasvattavaa. (Ratsujalostusliitto, Nuoren hevosen koulutus, 2016)

Perusrehuna vieroitetulla varsalla toimii hyvälaatuinen, ohutkorsinen ja mielellään apilapitoinen heinä. Laadukas heinä sisältää sopivassa suhteessa kivennäisiä ja vitamiineja. Hyvä heinä myös pitää varsan ruoansulatuskanavan töissä ja auttaa näin varsan kehittymistä monipuolisesti. Lähes kilon päivässä kasvava varsa tarvitsee myös väkirehua. Sopiva määrä väkirehua valitaan varsan päivittäisen liikunnanmäärän, rehunkäyttökykyyn, sukupuolen, kasvunopeuden ja tulevan koon mukaan. (Suomen hevosenomistajien keskusliitto, 2009) Vieroitettu varsa tarvitsee rehustaan sulavaa raakavalkuaista 450-600g vuorokaudessa. Kivennäisistä varsan tulisi saada kalsiumia 30-40g/vrk, fosforia 20-27g/vrk ja magnesiumia 5-7g/vrk. (LUKE, 2015)

Varsan ruokinta tulee suunnitella periaatteella vähän ja usein. Varsa on emänsä seurassa tottunut saamaan ravintoa aina nälän yllättäessä. Varsalla on ahdas nielu ja pieni mahalaukku. Ruoansulatuselimistö ja paksusuolen tärkeiden pieneliöiden toiminta kuormittuvat turhaan liian suurista rehun kerta-annoksista. Varsaa tulisikin ruokkia useita kertoja päivässä, mielellään vähintään kolmesti. Oikea energiamäärä rehustukseen löytyy varsan yleiskuntoa tarkkailemalla. (Suomen hevosenomistajien keskusliitto, 2009)

Kasvatvat varsat tarvitsevat myös riittävästi valkuaista ravinnostaan kudostensa rakentamiseen. Vieroitetuille varsoille on aivan omat lysiinisuosituksukset rehustukseen, väkirehussa noin 7 g / rehukilo. Määrä on selvästi suurempi kuin esimerkiksi kauran lysiinipitoisuus. Valkuaislisän annosteluun vaikuttaa suurelta osin myös syötettävän heinän valkuaispitoisuus. Tämän vuoksi erityisesti varsoille syötettävästä heinästä tulisi teettää rehuanalyysi, jotta tarvittava valkuaislisän määrä voidaan laskea oikein. (Suomen hevosenomistajien keskusliitto, 2009)

Edellämainittujen rehujen lisäksi varsa tarvitsee oikean määrän kivennäisistä tukemaan luuston nopeaa kasvua. Tärkeimmät kivennäiset varsan ruokinnassa ovat kalsium ja fosfori, mutta niin kutsuttu ruokintakalkki ei yksin riitä kuitenkaan täyttämään kasvavan varsan kivenäistarvetta. Vitamiineista tärkeimmät varsalle ovat A- ja D-vitamiinit, jotka vaikuttavat luukudosten muodostumiseen. Myös E-vitamiinia, joka tukee lihasten kasvua, tarvitaan pieniä annoksia muun ruokinnan lisänä. Rasvaliukoisten vitamiinien kohdalla pitää aina kuitenkin muistaa yliannostusvaara, joten niitä suositellaan syötettävän vain kuureina. (Suomen hevosenomistajien keskusliitto, 2009)

Puhtaasti näyttelyihin kasvatettavia varsoja usein yliuokitaan väkirehuilla, jotta saavutetaan mahdollisimman hyvä arvostelu. Ylimoitettulla väkirehuruokinnalla saavutetaan massava ja sähkökä varsa, joka todennäköisesti jättää varjoonsa arvostelussa suoritushevosen tulevaisuuteen tähtäävät enemmän korsirehulla ruokitut varsat. Tässä kohtaa kasvattajan tulee pohtia, mikä hänelle kasvattajana on tärkeää. Saavuttaa mahdollisimman hyvä näyttelymenestys nuoren varsan kanssa yliuokki-

malla varsaansa, mahdollisesti jopa terveyden kustannuksella, vai vaihtoehtoisesti jopa jättää käyttämättä näyttelyissä varsa joka jäisi menestyksessään vahvemmin ruokittujen varjoon. (Penttilä, 2016)

5.2 Kavionhoito

Varsan jalkojen luutumisen alkaa jo sikiökaudella. Varsan raajat ovat jo pitkälle luutuneet varsan syntyessä. Varsojen kavioiden kasvu on nopeampaa kuin aikuisella hevosella ja laidunkaudella nopeampaa kuin sisäruokintakaudella. Kavioiden kasvuun voidaan vaikuttaa ruokinnalla, hoidolla, liikunnalla ja kengityksellä. (Paatsama, 1973, s. 25)

Parhaiten varsan kaviot kehittyvät, kun varsa saa liikkua mahdollisimman paljon hyvällä ja vaihtelevalla pohjalla. Laitumella olevan varsan kavioiden mekanismit pääsevät toimimaan kunnolla jolloin verenkierto kavioiden on hyvää ja vilkasta. Kavioiden näkyvä voimakas kasvu. Normaalioloissa varsan kaviot kasvavat ja kuluvat tasatahtia, jos varsa pystyy liikkumaan vapaasti. Kuitenkin kengityksen on hyvä tarkistaa kaviot noin kerran kuukaudessa. Näin pystytään seuraamaan, että kaviot kasvavat ja kuluvat oikeaan suuntaan eikä virheasentoja pääse syntymään. Jos varsa ei syystä tai toisesta pääse liikkumaan vapaasti, eivät sen kaviot myöskään kulu tasaisesti eivätkä kasva yhtä nopeasti kuin vapaasti liikkuvalla varsalla. Tällaisessa tilanteessa varsan kaviot kannattaa tarkistaa jopa kolmen viikon välein. (Fabritius, 1954, ss. 159-160)

Jokaisen hevosen omistajan tulisi olla selvillä ainakin yleisimmistä jalkojen rakennevirheistä, jotta he pystyisivät havaitsemaan ongelman mahdollisimman aikaisessa vaiheessa. Ajoitus on tärkeä tekijä asentovirheiden ja rakenneongelmien hoidossa. Jos varsalla havaitaan rakennevika jaloissa, se tulisi hoitaa mahdollisimman pikaisesti. Vaiva tulee todennäköisesti vain pahenemaan jos sitä ei hoideta aikaisessa vaiheessa, 10–12 viikon ikään mennessä. Vaivasta saattaa myös tulla korjaamaton, esimerkiksi korjaava kengitys on monissa vaivoissa myöhäistä jo yhden vuoden iässä. Vaivasta riippuen korjaaminen on myöhäistä jo 2-5 kuukauden iässä. (Yxklinten, 2009, s. 9)

Jalkojen nostaminen opetetaan pikkuvarsoille niiden ensimmäisinä elinpäivinä. Kun varsa on imevässä, voi sen jalkoja nostella. Pikkuvarsa tottuu nopeasti käsittelyyn ja jalkojen nosteluun (Granström;Johansson;Laiho;& Skarra, 2011, s. 19) täten varmistetaan hyvä ja helppo kavioidenhoito jatkossa. Kun jalkojen nostelusta tehdään rutiinia varsalle jo varhaisessa vaiheessa, antaa se varmemmin myös näyttelyissä tarkistaa jalkansa rauhallisesti.

Totutettaessa varsaa kavioiden nosteluun on erityisen tärkeää opettaa varsa siihen, että se ei koskaan saa jalkaansa laskettua maahan rimpuilemalla. Tästä syystä on ehdottoman tärkeää, että kavioiden nosteluun totuttamisen tekee kokenut henkilö, joka osaa pitää jalan ylhäällä niin kauan kuin varsa rimpuilee ja toisaalta taas päästää heti irti, kun varsa pitää jalkansa paikoillaan. Tämä nopea vaste rauhoittumiseen on erityisen tärkeää, jotta pikkuvarsa oppii, että jalan saa vapaaksi seisomalla hiljaa paikoillaan. (Penttilä, 2016)

Varsaa tulee seurata tarkasti sen ensimmäisinä kuukausina, vaikka varsa muuten olisikin terveen oloinen. Pikkuvarsaa tulee seurata paikallaan seisovana, varsan liikkua ja tutkia kaikkia jalkoja yksitellen. Suositeltavaa olisi kutsua eläinlääkäri suorittamaan varsalle yleistarkastus sen ollessa yhden vuorokauden ikäinen. Eläinlääkäri tutkii varsan tarkasti. Varsan tuki- ja liikuntaelimistö tarkastetaan mahdollisten epämuodostumien ja asentovirheiden varalta. Vaikka eläinlääkäri ei havaitsisi tässä vaiheessa varsassa mitään rakenteellista vikaa, saattaa ongelmia ilmetä myöhemmin. Jos ongelmia ilmenee varsan kasvaessa, on suositeltavaa kääntyä eläinlääkäriin tai muun hevosalan ammattilaisen, jolla on kokemusta varsoista, puoleen. (Cable, 2006, ss. 42-43)

Ensimmäisen kerran varsan kaviot tulisi vuolla 1–2 kuukauden iässä, ellei eläinlääkäri suosittele aiemmin. Tätä ennen varsaa totutetaan volemiseen nostamalla jalkoja ja joko kopsuttamalla kavion pohjia kaviokoukulla tai harjaamalla kavioiden pohjia. Jalkojen koskettelua kannattaa tehdä päivittäin, näin huomataan myös mahdolliset turvotukset tai haavaumat. (Horsechannel, 2015)

Ravihevosten kengittäminen aloitetaan yleensä nuorempina kuin ratsuhevosten. Kannattaa pyrkiä siihen, että ensimmäinen kengitys tapahtuisi peruskenkään ja kesäkengillä. Yleistä on myös, että ensin kengitetään etujalat ja mahdollisesti seuraavana päivänä tai myöhemmin takajalat. Näin ensimmäisestä kengityskerrasta ei tule liian pitkää eikä varsa pääse väsymään, jolloin se alkaa vastustella kengitystä. Kesäkenkien käyttäminen ensimmäisellä kengityskerralla olisi suotavaa, jotta välttäisiin hokkien aiheuttamilta vammoilta opetusvaiheessa. Ensikengityksessä pyritään välttämään erikoiskenkiä, jollei siihen ole pakottavaa tarvetta (Skarra, 2011, s. 23).

Näyttelyssä varsalta tarkistetaan jalka-asennot ja kavioiden kehitys. Tähän voidaan vaikuttaa osittain, kunhan varsan kaviot tarkistetaan riittävän ajoissa. Nuorella varsalla luut ovat vielä joustavia ja ne saadaan mahdollisesti oikaistua oikeanlaisella volemisella, pohjallisilla tai liimakenkiä käyttämällä. (Horsechannel, 2015).

5.3 Irtohyppyys, talutus, ajo-opetus

Maitovarsat, eli vieroittamattomat vielä emää imevät varsat, voidaan esittää näyttelyissä irrallaan emän kanssa. Näin ne pääsevät tottumaan näyttelytoimintaan turvallisesti emätamman kanssa. Varsalla tulee kuitenkin olla riimu päässä ja sen tulee olla kiinni muulloin kuin näyttelykehässä. Varsa voidaan esittää myös riimunnarussa, jos se halutaan esittää ilman tammaa. (Hippos, Näyttelyohjeet osallistujille, 2015) Tästä syystä varsa olisi hyvä totuttaa kulkemaan riimussa jo kotona. Varsa vastustaa luonnostaan niskaan kohdistuvaa painetta ja se tuleekin opettaa myötämään paineelle, jotta se osaisi kulkea oikein talutettuna (Kaimio, 2012, s. 20). Talutusharjoitukset kannattaa aloittaa aikuisen hevosen seurassa, jolloin varsa tuntee olonsa turvallisemmaksi (Ratsujalostusliitto, Nuoren hevosen koulutus, 2016).

Monesti koulutustilanteissa on havaittavissa hevosten huonoa valmistelua. Huonosti valmisteltu hevonen alkaa vastustella ja tämä johtaa monesti yhä suurempiin vaikeuksiin. Hevoselle myös jää helposti muistijälkiä, jotka nousevat esiin yhä uudestaan vastaavissa tilanteissa. (Aminoff, ym., 2004, s.

29) Tästä syystä kannattaakin pikkuvarsaa opettaessa pitää mielessä, että kaikki toiminta varsan kanssa tulisi olla laadukasta. Mielummin vähän käsittelyä oikein, kuin mahdollisimman paljon käsittelyä, jolloin mukaan tulee myös todennäköisemmin epäonnistumisia ja tätä kautta varsalle huonoja käsittelykokemuksia. (Penttilä, 2016)

Ratsuhevosten ja -ponien Kyvyt esiin-tilaisuuksissa hevosilta arvioidaan rakenne, liikkeet ja hyppy. Nämä tilaisuudet ovat hyviä tilaisuuksia tuomaan esiin nuoren hevosen suorituskykyä ja laatua. (Ratsujalostusliitto, 2016) Kyvyt esiin-tilaisuuksissa nuoret hevoset hyppäävät irtohypytyksujan, jossa niiden tekniikka arvostellaan. Kaksivuotialta hevosilta ei arvostella kapasiteettia. Kolmivuotiaiden kapasiteetti arvostellaan, mutta sitä ei mitata (Ratsujalostusliitto, Estesuora, 2016).

Jos haluaa esittää varsansa Kyvyt esiin-tilaisuudessa, on varsa hyvä totuttaa hyppäämään irtohypytyksujassa jo kotona sekä mahdollisuuksien mukaan käyttää sitä myös vieraisissa paikoissa hyppäämässä. Irtohypytyksen yhteydessä varsa on helppo samalla totuttaa pitämään kuolaimia ja suitsia, kuten kuvassa 9. Näin varsa saa itse totutella ensin rauhassa kuolaimiin ilman, että sen suuhun kohdistuu painetta. Suitsien päällä voidaan pitää aluksi riimua kuten kuvassa 10, jolloin talutus ja käsittely tapahtuvat totutusti vielä riimun kanssa. Monet tallit vuokraavat maneesejaan käyttöön ja joissakin paikoissa myös järjestetään avoimia irtohypytyspäiviä, jolloin varsojen omistajat voivat tuoda varsansa totuttautumaan vieraassa paikassa hyppäämiseen ja mahdollisesti saavat myös tukea ja apua työskentelyynsä näin halutessaan.

KUVA 9. Irtohypytysharjoitukset. (Salonen 2014)

KUVA 10. Kuolaimiin totuttaminen riimun kanssa. (Salonen 2015)

Ravivarsan ajo-opetus aloitetaan tavallisesti yksivuotiskeväänä tai laitumen jälkeen syksyllä. Ajo-opetuksessa varsa tottuu monipuoliseen käsittelyyn, josta on paljon hyötyä myös näyttelytilanteessa. Ajo-opetus kestää muutamia viikkoja varsan luonteesta ja aiemmasta käsittelystä riippuen. Ajaminen vahvistaa hevosen liikkeitä ja auttaa kehittämään koordinaatiota. Kaksi- ja kolmivuotiaiden varsojen liikkeet voidaan näyttelyissä esittää myös ajaen (Hippos, 2015). Kaikki nuoret hevoset eivät liiku rennosti taluttajan kanssa, joten ajamalla voidaan saada varsan liikkeet rennommiksi ja luonnollisemmiksi. Ajaessa varsa ei myöskään häiriinny esittäjästä.

6 VIIMEISTELYTOIMET

Näyttelyä edeltävänä päivänä varsa yleensä kannattaa pestä, jotta karvan juuresta saadaan poistettua kaikki pöly ja lika sekä irtokarvat saadaan pois. Häntä ja harja myös selvitetään. Varsa kannattaa mahdollisesti myös loimittaa yöksi, jotta se ei enää likaantuisi maassaan yön aikana. Kaikkiin näihin toimiin varsa kannattaa totuttaa jo aiemmin, jotta se ei stressaannu pesemisestä ja osaisi olla loimi päällä yön yli sekä rentoutuisi lepäämään.

Näyttelypäivänä varsa harjataan hyvin ja sen harja letitetään, jos se edustaa rotua joka esitetään näyttelyssä letitetynä. Alkuperäisrotujen edustajat (esimerkiksi welsh, suomenhevonen ja shetlaninponi) esitetään näyttelyissä harja auki (Suomen welshponi ja cob yhdistys, 2011), mutta jalostetut rodut, kuten Suomalainen puoliverinen ratsuhevonen eli FWB, esitetään letitetynä.

Näyttelypaikalle kannattaa saapua hyvissä ajoin, jotta varsa ehtii totutella uuteen paikkaan ja rauhoittua. Jos varsan kanssa on kuljettu paljon uusissa paikoissa, on omistajalla tiedossa, kuinka varsa rauhoittuu uudessa paikassa ja tällöin osataan ennakoida, kuinka aikaisn tulee lähteä liikkeelle. Kannattaa kuitenkin huomioida, että näyttelypaikalla on todennäköisesti vilkkaampi ympäristö ja ympärillä enemmän ihmisiä ja hevosia, sekä oma mahdollinen jännitys, joka saattaa heijastua varsaan.

Ensimmäisenä näyttelypaikalle saavuttaessa ilmoitaudutaan kansliaan. Tämän jälkeen suoritetaan mittaus. Ilmoittautumiseen tarvitaan mukaan varsan hevospassi tai rekisteritodistus. Mittauksen yhteydessä tarkistetaan passista verraten hevosen väri ja merkit sekä mikrosirun numero. Yli 3-vuotiailta tammoilta otetaan myös DNA-näyte, mikäli sitä ei aiemmin ole otettu. Omistajalle lähetetään lasku DNA-näytteestä jälkikäteen. (Hippos, Näyttelyssä)

Rakennearvostelussa arvostellaan rakenteen lisäksi käynti ja ravi sekä jalostusarvosteltavilta tammoilta myös laukka. Maasta esittämistä kannattaa harjoitella etukäteen, jotta hevonen saa mahdollisuuden esittää parastaan. Jalostusarvosteltavat ponitammatt esitetään lisäksi vapaana juosten tai liinassa liikkeiden mahdollisimman hyvän arvostelemisen saavuttamiseksi. (Hippos, Näyttelyssä)

Jos itsellä on tapana jännittää uusissa tilanteissa, kannattaakin käyttää kokenutta esittäjää. Monet ihmiset ovat maksusta valmiita esittämään varsan näyttelyissä. Kokenut esittäjä osaa juosta varsan kanssa riittävän lujaa ja muutenkin esittää varsan mahdollisimman edustavasti, jolloin omistajan tehtäväksi jää vain riittävä valmistautuminen. Hyvä esittäjä osaa esittää varsan edukseen ja tuoda kaikki mahdolliset pisteet arvostelupöytäkirjaan (Penttilä, 2016).

Hollannissa pikkuvarsoja treenataan yleensä kulkemaan emänsä vierellä muutaman kerran. Vähintään kuukausi ennen näyttelyitä varsat otetaan sisälle yöksi, jotta ne saavat tarvitsemansa levon puhtaassa karsinassa. Viikkoa ennen näyttelyitä varsoilta yleensä ajellaan jalkakarvat (ns. sukka-alueelta) ja siistitään korvakarvoja että yleisilmeestä tulee viimeistelty. Yleisilmeenä tulisi olla chic mutta silti varsamainen. Esimerkiksi jos varsa on jo alkanut vaihtaa karvaa, sen klippaaminen olisi sallittua siistimmän ulkoasun saavuttamiseksi. Klippaaminen ei kuitenkaan ole toivottavaa.

(Paajanen, 2016)

Koska esimerkiksi Hollannissa varsoja ei esitetä näyttelyissä yksi- ja kaksivuotiaina, ne saavat kasvaa laumoissa laitumella. Valmistautuminen kolmivuotiaana esittämiseen aloitetaan noin kolme kuukautta ennen näyttelyitä, jolloin varsat otetaan laitumelta. Varsojen harja nypitään ja se pidetään tämän jälkeen siistinä ja lyhyenä näyttelyihin asti. Myös tässä iässä esitettäviltä hevosila jalat klipataan ja korvat siistitään noin viikkoa ennen näyttelyitä. Jos viimeistellyn yleisilmeen kannalta tarpeellista, koko hevonen voidaan klipata. Tämä koskee lähinnä oreja, joiden näyttelyt ovat talvella. Pääsääntöisesti hevoset pyritään kuitenkin loimittamaan niin hyvin, etteivät ne edes kasvata paksua talvikarvaa. Näiden 2,5- ja kolmevuotiaiden esittämiseen ja valmisteleamiseen Hollannissa panostetaan paljon, sillä tilaisuus on samalla niiden kantakirjaustilaisuus. (Paajanen, 2016)

7 MAHDOLLISET ONGELMATILANTEET

Tavoitteena on välttää mahdolliset ongelmatilanteet varsan kanssa toimiessa oikeanlaisella käsittelyllä. Aina näiltä ei kuitenkaan voida välttyä ja tällöin oikein ajoitetut ja ammattimaisesti toteutetut korjaustoimet ovat ensiarvoisen tärkeitä. Pikkuvarsaa käsiteltäessä luodaan perustaa hevosien koko iän kestävälle suhteelle ihmiseen ja jos tällöin tapahtuu suuria virheitä, voi niiden korjaaminen myöhemmällä iällä olla hyvin haastavaa, joskus äärimmäisissä tilanteissa jopa mahdotonta (Westall, 1994, ss. 15-17).

Varsan taluttamiseen totutus on yksi työskentelyn kulmakivistä. Hevosta joudutaan käsittelemään riimussa lähes päivittäin ja turvallisen hevosenkäsittelyn kannalta tämän sujuvuus on ensiarvoisen tärkeää. Jos varsa osaoittautuu haastavaksi totuttaa riimuun, kannattaa paikalle kutsua lisäapua ennen kuin tilanne muuttuu mahdottomaksi ja varsa alkaa vastustella kaikkea kosketusta sekä mahdollisesti jopa pelätä ihmistä.

Irtohypytykseen varsa kannattaa totuttaa ensimmäisillä kerroilla emänsä mukana, jos emä vain osaa kulkea sujuvasti irtohypytyksukujassa. Jos varsa ei opi, mitä kujassa on tarkoitus tehdä, kannattaa se viedä sinne varsalle tutun hevosien mukana. Hevosia voi juoksuttaa läpi kujasta niin, että puomit ovat maassa. Kujan toisessa päässä voi odottaa esimerkiksi kaurasankon kanssa, jolloin varsa alkaa mielellään mennä kujan läpi herkkujen toivossa.

Kavioiden nostelussa avainasemassa on oikea-aikainen vaste varsan paikallaan seisomiselle. Jos varsa oppii saamaan jalkansa irti rimpuilemalla, siitä saattaa myöhemmin tulla todella vaikeasti kengitettävä. Jalkojaan irti repivä hevonen on vaaraksi paitsi itselleen, jos se saa jalan irti väärällä hetkellä, myös sepälle joka voi saada osuman jalasta, työkaluista tai loukata itsensä muuten yrittäessään pidellä jalkaa.

Lastaamiseen varsa kannattaa totuttaa jo emänsä rinnalla. Tämä vaatii tosin sen, että emä on helppo lastata. Jos emä on hankala lastata koppiin tai kuljetusautoon, kannattaa varsan kuljettamista emän kanssa välttää. Tällöin varsa kannattaa lastata ja kuljettaa sille tutun ja turvallisen muun hevosien kanssa, joka lastautuu ja matkustaa rauhallisesti. Jos varsa kuitenkin vastustele koppiin menemistä, asiaa kannattaa ehdottomasti alkaa korjata ajoissa. Näyttelypäivän aamuna on turha toivoa rauhallista ja kaikille miellyttävää lastaushetkeä, jos varsaa ei ole saatu aiemmin totutettua sujuvaan lastaamiseen.

Ensimmäisenä toimenpiteen lastaamisen harjoittelussa on turvata selusta, eli estää varsaa pääsemästä sivulle lastaussillalta. Tähän voidaan käyttää heinäpaaleja tai puomeja. Jotain, joka estää hevosien pääsyn sivusuunnassa pois sillalta. traileriin kannattaa viedä varsalle ruokaa odottamaan, ja koittaa tehdä siitä mahdollisimman kutsuva muutenkin, laittaa valot päälle ja lastata toinen hevonen jo odottamaan kyytiin, jos mahdollista. Jos varsa täytyy lastata yksin, kannattaa väliseinä avata sivulle mahdollisimman leveäksi, jotta varsalla on tilavampi kävellä sisälle. Taluttajan kannattaa aina käyttää juoksutusliinaa, jotta varsa ei missään tilanteessa pääse irti. (Aminoff, ym., 2004, ss. 29-30)

Varsaa kannattaa lastata useita kertoja kotona, vaikka ruokkia se aina trailerissa väkirehuilla, jolloin se alkaa ajan kanssa jopa odottaa traileriin pääsyä ja menee sinne innostuneesti. Näin saavutetaan helposti lastattava hevonen. (Aminoff, ym., 2004, s. 30)

8 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS

Opinnäytetyömme on toiminnallinen eli sen tavoitteena on kehittää ohjeistamista sekä lisätä hevosten kasvattajien tietoa varsojen hoidosta, käsittelystä ja esittämisestä. Keskeisenä tuotoksena on opas, jossa esittelemme kuinka varsaa tulisi käsitellä ja hoitaa, jotta saavutetaan mahdollisimman hyvä menestys näyttelyissä. Jokaiselta käsitellyltä osa-alueelta käydään läpi miten ja miksi asiassa kannattaa edetä. Tuomme työssämme esille, kuinka laajasti asiat voivat vaikuttaa varsan tulevaisuuteen. Esimerkiksi tamman tiineydenaikainen ruokinta vaikuttaa paljon tulevan varsan kasvuun ja kehitykseen. Myös mahdollisiin ongelmatilanteisiin perehdytään, sillä asiat eivät aina suju kuten suunnitellaan. Opinnäytetyössämme yhdistyvät siis niin käytännön toteutus kuin tutkimusviestinnän keinoin toteutettu raportointi (Airaksinen & Vilkkä, 2003, s. 9).

Opinnäytetyöraportista selviää mitä, miksi ja miten työtä on tehty sekä millainen työprosessi on ollut. Lisäksi raportista löytyvät johtopäätökset, joihin on päädytty (Airaksinen & Vilkkä, 2003, s. 65). Kerätyt ja opitut asiat haluttiin raportoida opinnäytetyössä siten, että lukijat voivat kokea työn tekijät uskottavina koulutus- ja ammattialansa asiantuntijoina. Aihe pyrittiin hallitsemaan mahdollisimman hyvin ja myös osoittamaan se työn lukijoille (Airaksinen & Vilkkä, 2003, s. 81). Olemme perustelleet näkemyksemme viitaten lähdetietoihin, haastatteluihin, kirjallisiin teoksiin tai internet-aineistoon. Näkemyksille on aina haettu vahvistus lähdetiedoista, jotka on valittu lähdekritiikkiä käyttäen. Näin työmme ja ohjeistuksemme on perusteltua ja tutkittua tietoa.

Opinnäytetyö koostuu kahdesta osasta: opinnäytetyöraportista sekä oppaasta, joka on työn toiminnallinen osuus. Päädyimme käymään käsitellyt asiat melko laajasti läpi molemmissa tuotoksissa. Oppaassa tuomme havainnollistavien kuvien avulla enemmän vinkkejä erilaisiin toimintatapoihin. Opas oli alun perin tarkoitus toteuttaa Adoben Indesign-ohjelmalla. Ohjelman käyttö osoittautui kuitenkin liian haastavaksi joten opas päädyttiin toteuttamaan Word-tiedostona, joka tallennettiin pdf-muotoon.

Aihe oppaaseen saatiin vuonna syksyllä 2015, kun pohdimme mahdollisuutta tehdä opinnäytetyömme parityöskentelynä ja mietimme molemmille mieluisaa aihetta. Tietoa varsojen käsittelystä kyllä löytyy suomeksi ja muillakin kielillä internetistä sekä kirjallisuudesta. Yhtä selkeää kokoavaa teosta varsan valmistelusta kohti näyttelyitä ei suomeksi ole kuitenkaan aikaisemmin tehty, ainakaan niin, että se olisi helposti löydettävissä ja ajantasainen. Aihe kiinnosti meitä molempia ja loppuvuodesta 2015 opinnäytetyön aihekuvausta alettiin valmistella.

Opinnäytetyön ohjaajiksi lähtivät hevosalan opettaja Katriina Pyökkänen sekä opinnäytetöiden koordinaattori Pirjo Suhonen. Ohjaajilta ja opponenteilta saatiin hyödyllisiä vinkkejä työntekoon.

Työskentelymme oli kuitenkin varsin itsenäistä. Teimme molemmat työtä omilla tahoillamme ja olimme yhteydessä sähköpostin välityksellä. Keskenämme pidimmekin tiiviisti yhteyttä ja olimme yhteydessä myös muihin alalla työskenteleviin henkilöihin, jotta lopputuloksesta saatiin mahdollisimman hyvä ja kohderyhmää palveleva.

Teoriaosuuden kirjoittaminen aloitettiin alkuvuodesta 2016. Kirjoittaminen aloitettiin käymällä läpi näyttelytoimintaa yleisesti Suomessa verraten hieman yleisesti Euroopan näyttelytoimintaan. Seuraavaksi kirjattiin ylös näyttelyissä arvioitavat asiat ja alettiin käydä tarkemmin läpi, kuinka näihin voi vaikuttaa varsan varhaisella käsittelyllä ja hoidolla. Koska aihe saatiin mieleen vasta myöhään syksyllä ja alkuun aikaa kului suunnitteluun ja aiheen rajaukseen, jäivät kuvat ottamatta kesän näyttelyistä. Päädyimme käymään keväällä 2016 muutamassa näyttelyssä kuvaamassa hevosten esittämistä ja tämän lisäksi kuvasimme kotitalleilla varsojen käsittelyä ja valmistelua kohti kesän näyttelyitä. Tämä osoittautui hyväksi vaihtoehdoksi, sillä nimenomaan valmisteluahan oppaamme käsittelee. Saimme myös paljon kuvia käyttöömmme muilta kuvaajilta.

Opasta alettiin työstämään samaan aikaan raportin kanssa, mutta alun haasteiden vuoksi oppaan tekeminen jäi pitkähköksi aikaa ja päädyttiin keräämään teoretietoa raporttiin. Raportin ollessa hyvässä vaiheessa, alettiin tietoa siirtää myös oppaaseen ja samalla hahmottelemaan uudelleen oppaan ulkoasua. Tämä tiedon siirtäminen sujui kohtuullisen nopeasti, sillä molempiin tuotoksiin laitettiin tietoa aluksi lähes samassa laajuudessa. Oppaaseen päätettiin laittaa enemmän kuvia kuin raporttiin ja näiden kuvien ottaminen sekä muokkaaminen ja valikoiminen osoittautuivatkin eniten aikaa vieväksi osuudeksi.

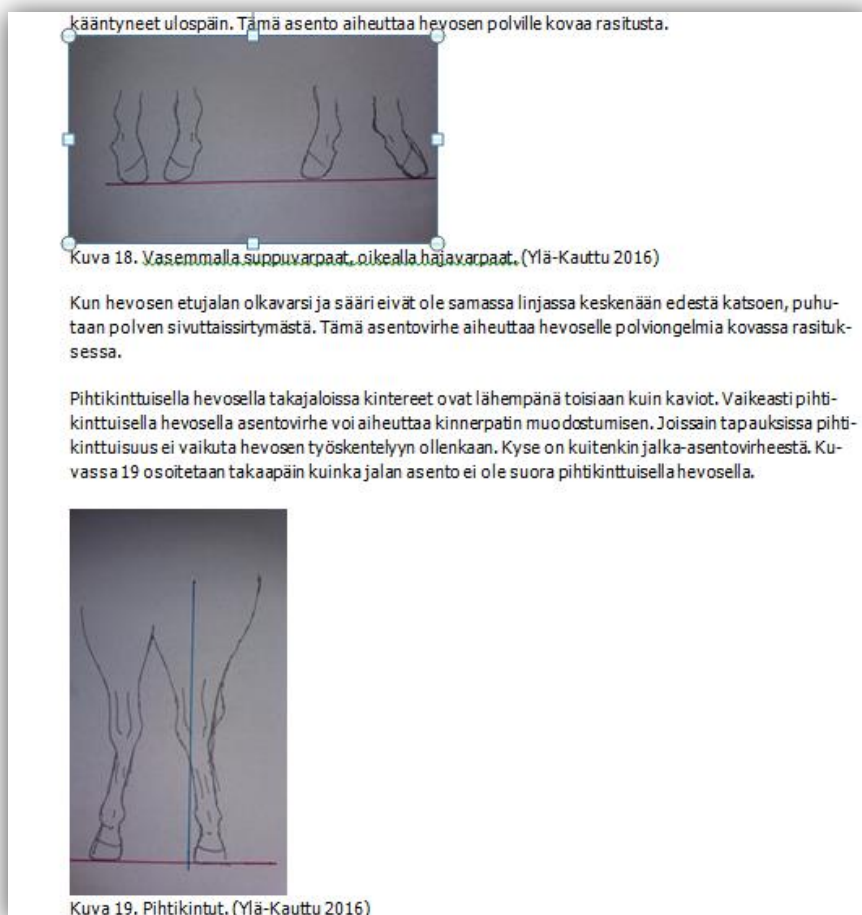
Työhön on koottu tietoa eri lähteistä, pääasiassa painetusta kirjallisuudesta ja internetaineistoista. Aiheesta löytyy paljon tietoa myös englanninkielisenä, mutta kaikki näyttelytoimet eivät ole vastavia eri maissa, jolloin emme voineet hyödyntää kaikkea valmistavaa ohjeistusta oppaaseemme. Tämän lisäksi haastattelimme työhömmä alan ammattilaisia Suomessa. Eeva-Liisa Penttilä, hevoskasvattaja sekä oriaseman pitäjä, omaa vahvan taustan Suomalaisesta ratsuhevoskasvatuksesta ja häneltä saimme paljon käytännön tietoa ja kokemusta menestyksekkäästä varsojen kasvattamisesta sekä käsittelystä. Miia Paajanen on työskennellyt hollantilaisilla kasvattajilla ja valmistellut siellä paljon nuoria hevosia näyttelyihin. Häneltä saimme kokemusta ja näkökulmaa mihin verrata Suomalaisesta toimintaa. Miia on esittänyt ja valmistellut varsoja molemmissa maissa, joten hänellä on näkemystä toiminnan eroista näiden maiden välillä.

Haastattelut hoidettiin puhelin- ja sähköpostihaastatteluina, aina kullekin haastateltavalle parhaiten sopivalla tavalla. Haastateltaville oli olemassa kysymyspohja, jonka ulkopuolelta keskustelua syntyi kunkin haastateltavan oman erityisosaamisen mukaan. Esimerkiksi Miia Paajaselta kyseltiin enimmäkseen ulkomailta toimimisesta, kun taas hevoskasvattaja Eeva-Liisa Penttilältä pikkuvarsan hoidosta ja ruokinnasta. Kultakin haastateltavalta kuitenkin kyseltiin myös yleisesti näkemyksiä varsanäyttelyistä ja varsan käsittelyn tärkeydestä.

Nämä tehdyt haastattelut kirjasimme ylös erilliseen tiedostoon, josta tietoa voitiin käyttää raportin kirjoittamisessa ilman pelkoa, että jotain merkittävää unohtuisi. Kun haastattelusta saadut tiedot olivat omissa tiedostoissaan, niitä pääsi rauhassa muokkaamaan ja sisäistämään sekä siirtämään raporttiin sopivaan kohtaan. Haastatteluissa käytetty kysymyspohja sisälsi ainoastaan muutaman yleisen peruskysymyksen ruokinnasta, kavionhoidosta ja varsan käsittelystä. Haastateltavat olivat kuitenkin hyvin eri aloilla hevosten kanssa toimivia ja heidän erityisosaamistaan haluttiin hyödyntää mahdollisimman laajasti raportissamme.

Saimme paljon arvokasta kuvamateriaalia toimeksiantajamme vinkistä myös agronomi Eero Perttulta. Perttunen toimi Suomen Hippoksen piiriagronomina noin kaksikymmentä vuotta arvostellen ja kuvaten kaikki näyttelyihin osallistuneet lämminveriset ja suomenhevoset. Vuositasolla hän kuvasi noin 150 tammaa, yli tuhat varsaa ja noin 30 oria. Perttunen jäi eläkkeelle toimestaan vuonna 2013.

Oppaan alkuvaiheessa käytimme tekstin kirjoittamista ja asettelua helpottavia täytekuvia eri jalka-asennoista. Täytekuviissa esitetyt asentovirheet vaihdettiin myöhemmin oikeisiin kuviin siltä osin, kun saimme tällaisia käyttöömmme. Ne jalka-asennot, joista emme saaneet kuvia, käsiteltiin tekstin kautta ilman kuvia. Kuvassa 11 on kuvakaappaus työn alkuvaiheessa työssä olevista täytekuvista.

Kuva 11. Alkuvaiheen täytekuvia jalka-asennoista. Ylä-Kauttu 2016

9 PÄÄTÄNTÖ

Varsojen näyttelyissä käyttäminen on mielestämme hyödyllistä ja totuttaa varsan jo nuorena käsittelyyn sekä uusiin paikkoihin. Tähän aiheeseen ei kuitenkaan ole saatavilla yhtä selkeää opasta. Tähän tarpeeseen toivomme työmme vastaavan. Aihe on haastava, sillä jokainen hevonen on yksilö, eivätkä varsat käyttäydy samalla tavalla eivätkä reagoi samoin samoissa tilanteissa. Olemme kuitenkin työssämme pyrkineet tuomaan esille yleisiä toimintatapoja, jotka auttavat varsan hyvässä käsittelyssä sekä valmistelussa kohti mahdollisimman hyvää näyttelymenestystä.

Oppaamme runsaan kuvituksen toivomme olevan havainnollistava ja tuovan selkeästi esille kertomaamme teoriaa. Kuvitus selkeyttää kirjallista tietoa ja helpottaa asioiden hahmottamista. Olemme pyrkineet tuomaan esille hevosystävällistä lähestymistapaa ja varhain aloitetun valmistelun hyödyllisyyttä varsan stressittömässä kasvussa ja kehityksessä.

Opinnäytetyön tekeminen kehitti osaamistamme nimenomaan hevosnäyttelyiden osa-alueelta sekä varsojen ruokinnasta ja käsittelystä. Haimme tietoa mahdollisimman monenlaisista lähteistä, asiantuntijaastatteluista, painetuista lähteistä sekä internetistä. Lähdekritiikkiä käyttämällä pyrimme osoittamaan asiantuntijuutemme valitsemalla vain luotettavia ja tutkitusti toimiviksi todistettuja lähteitä. Parityöskentely kehitti vuorovaikutustaitojamme ja yhteistyökykyämme. Vuorovaikutustaidot sekä yhteistyö ovat suuresti arvostettua nykyään työelämässä, joten tästä tulee toivottavasti olemaan meille jatkossa hyötyä työllistymisen saralla.

Mielestämme työmme on ajankohtainen ja tarpeellinen, nimenomaan pienimuotoisesti hevosia kasvattavia henkilöitä palveleva työ. Toivomme työmme löytävän julkaisukanavan, jota kautta se tulisi mahdollisimman helposti löydettäväksi ja hyödynnettäväksi. Vielä tässä vaiheessa työmme julkaisemisesta ei ole varmaa tietoa. Työmme tulee olemaan toimeksiantajamme käytettävissä ja se tullaan julkaisemaan verkossa. Tarkempaa suunnitelmaa ei ole vielä tehty.

Työmme rakenneosuudesta voimme nähdä olevan hyötyä laajastikin. Siinä on eritelty melko tarkasti yleisimmät rakennevirheet paneutuen jalka-asentovirheisiin, joilla on lähes suurin vaikutus hevosen käyttöä ajatellen. Tästä osuudesta voi olla hyötyä esimerkiksi hevosen ostajalle. Tätä ajatusta voisi mahdollisesti tulevaisuudessa jalostaa vielä pidemmälle ja tehdä oppaan, joka olisi paneutunut pääasiassa hevosen rakenteeseen. Tällainen opas palvelisi esimerkiksi näyttelyiden tuomarikoulutuksessa tai jos olet menossa ostamaan hevosta esimerkiksi huutokaupasta.

Olemme tyytyväisiä työmme lopputulokseen. Oppaasta tuli joiltakin osa-alueilta aiottua laajempi. Esimerkiksi ruokinnasta päädyimme ohjaavan opettajan toiveesta kirjoittamaan laajemmin kuin alun perin olimme suunnitelleet, mutta mielestämme myös kantavan- ja imettävän tamman ruokinnalla on suuri merkitys syntyvän varsan kasvuun ja kehitykseen. Rakenteesta emme kirjoittaneet jalkojen rakennetta lukuun ottamatta kovin laajasti. Kyseessä on kuitenkin opas varsan valmistelusta näyttelyihin ja rakenteeseen ei varsan synnyttyä voida juuri vaikuttaa. Jalka-asentoja voidaan pikkuvarsalla

korjata jossain määrin oikeaoppisella vuolulla ja kengityksellä. Tästä syystä päädyimme kirjoittamaan jalka-asennoista hieman laajemmin.

Toivomme työstämme olevan jatkossa hyötyä mahdollisimman laajasti palvelevana oppaana varsojen kanssa työskenteleville henkilöille. Opas tullaan julkaisemaan vain sähköisessä muodossa tällaiseen, mutta toimeksiantajamme kanssa toivomme sille tulevan jatkossa käyttöä mahdollisesti painettavien julkaisujen ja opetusmateriaalien pohjana.

10 LÄHDELUETTELO

(ei pvm).

Airaksinen, T.;& Vilkkä, H. (2003). *Toiminnallinen opinnäytetyö*. Jyväskylä: Gummerus.

Aminoff, C.;Korpi, I.;Lehtola, P.;Nieminen, V.;Palttala, K.;Sadbäck, H.;ym. (2004). *Hevosen käsittely ja käyttäytyminen*. Helsinki: Art House Oy.

Cable, C. S. (2006). *Varsa, opas hevosen terveyden ja sairauksien hoitoon*. Helsinki: Perhemediat.

Fabritius, L. (1954). *Kengitysopin käsikirja*. Helsinki: Otava.

Granström, J.;Johansson, O.-P.;Laiho, J.;& Skarra, P. (2011). *Hevosen kengitys*. Tampere: Opetushallitus.

Hevosjalostusliitot. (ei pvm). *Pohjois-Savon Hevosjalostusliitto ry*. Haettu 22. 3 2016 osoitteesta

<http://www.hevosjalostusliitot.fi/pohjoissavo/fi/index.php>

Hevostietokeskus. (1998). *Tamma ja varsa*. Kiuruvesi: Hevostietokeskus.

Hippos. (2013). *Suomenhevosten ja lämminveristen ravihevosten näyttelypalkkiot*. Haettu 14. 3 2016 osoitteesta

http://www.hippos.fi/jalostus_ ja_nayttelyt/palkkiot_ ja_tuet/nayttely_ ja_kantakirjapalkkiot/suomenhevoset_ ja_lamminveriset_ravihevoset

Hippos. (2015). *Näyttelyohjeet osallistujille*. Haettu 14. 3 2016 osoitteesta

http://www.hippos.fi/files/12206/Nayttelyohjeet_osallistujille_2015.pdf

Hippos. (2016). *Heppa-järjestelmä*. Haettu 6. 4 2016 osoitteesta

<http://heppa.hippos.fi/heppa/app?page=grading%2FGradingCalendarRP&service=external>

Hippos. (2016). *Jalostuksen tapahtumakalenteri 2016*. Haettu 6. 4 2016 osoitteesta

http://www.hippos.fi/jalostus_ ja_nayttelyt/yleista_jalostuksesta/tapahtumia_2016

Hippos. (2016). *Lämminveristen ratsuhevosten ja ponien jalostusarvostelu- ja näyttelypalkkiot*. Haettu 14. 3 2016

osoitteesta http://www.hippos.fi/jalostus_ ja_nayttelyt/palkkiot_ ja_tuet/nayttely_ ja_kantakirjapalkkiot/ratsut_ ja_ponit

Hippos. (2016). *Näyttely ja kantakirjapalkkiot*. Haettu 14. 3 2016 osoitteesta

http://www.hippos.fi/jalostus_ ja_nayttelyt/palkkiot_ ja_tuet/nayttely_ ja_kantakirjapalkkiot

Hippos. (2016). *Näyttelyssä*. Haettu 17. 3 2016 osoitteesta

http://www.hippos.fi/jalostus_ ja_nayttelyt/nayttelyt_ ja_jalostusarvostelu/suomenhevoset_ ja_lamminveriset_ravihevoset/nayttelyssa

Hippos. (2016). *Näyttelyt ja jalostusarvostelu*. Haettu 14. 3 2016 osoitteesta

http://www.hippos.fi/jalostus_ ja_nayttelyt/nayttelyt_ ja_jalostusarvostelu

Hippos. (ei pvm). *Etusivu*. Haettu 25. 4 2016 osoitteesta <http://www.hippos.fi/>

Hippos. (ei pvm). *Näyttelyssä*. Haettu 11. 4 2016 osoitteesta

http://www.hippos.fi/jalostus_ ja_nayttelyt/nayttelyt_ ja_jalostusarvostelu/ratsut_ ja_ponit/tamma_ ja_varsanayttelyt/nayttelyssa

Hippos. (ei pvm). *Tamma- ja varsanäyttelyt*. Haettu 2. 4 2016 osoitteesta

http://www.hippos.fi/jalostus_ ja_nayttelyt/nayttelyt_ ja_jalostusarvostelu/ratsut_ ja_ponit/tamma_ ja_varsanayttelyt

Hippos, S. (2015). *Näyttelykalenteri*. Haettu 27. 10 2015 osoitteesta Heppa-järjestelmä:

<https://heppa.hippos.fi/heppa/app?page=grading%2FGradingCalendarRP&service=external&sp=Cg2015>

Hirsjärvi, S.;Remes, P.;& Sajavaara, P. (1997). *Tutki ja kirjoita*. Hämeenlinna: Kariston kirjapaino.

Hirvonen, P.;Hyypä, S.;Jansson, H.;Laine, P.;& Saastamoinen, M. (2007). *Hevosen ruokinta ja hoito*. Porvoo: WS Bookwell.

- Horsechannel. (2015). *Hoof care for foals*. Haettu 15. 3 2016 osoitteesta <http://www.horsechannel.com/horse-health/hoof-care-for-foals.aspx>
- Kaimio, T. (2012). *Hevosen kanssa, hevosen käyttäytyminen*. WSOY.
- Lillkvist, A. (2007). *Ruokinnalla tuloksiin 4*. Pietarsaari: OY Forsberg Rahkola OY.
- LUKE, L. (2015). *Rehutaulukot ja ruokintasuositukset*. Haettu 7. 4 2016 osoitteesta http://jukuri.luke.fi/bitstream/handle/10024/486395/luke-luobio_40_2015.pdf?sequence=4
- Paajanen, M. (21. 3 2016). (U. Ylä-Kauttu, Haastattelija)
- Paatsama, S. (1973). *Hevosen kengitys ja ontumisviat*. Keuruu: Otava.
- Penttilä, E.-L. (22. 3 2016). (U. Ylä-Kauttu, Haastattelija)
- ProAgriaOulu. (29. 4 2011). *Yhteenveto varsan arvostelu*. Haettu 4. 4 2016 osoitteesta http://www.proagriaoulu.fi/files/hevosagro/yhteenveto_varsan_arvostelu.pdf
- Ratsujalostusliitto. (2016). *Estesuora*. Haettu 14. 3 2016 osoitteesta http://www.ratsujalostusliitto.fi/tapahtumat2/kyvyt_esiin/estesuora/
- Ratsujalostusliitto. (2016). *Kyvyt esiin 2016*. Haettu 14. 3 2016 osoitteesta http://www.ratsujalostusliitto.fi/tapahtumat2/kyvyt_esiin/
- Ratsujalostusliitto. (2016). *Nuoren hevosen koulutus*. Haettu 15. 3 2016 osoitteesta http://www.ratsujalostusliitto.fi/kasvattajainfo/nuoren_hevosen_koulutus/
- Saastamoinen, M.;& Teräväinen, H. (2003). *Hevonen ruokinta ja hoito*. Jyväskylä: Gummerus.
- Sellnow, L. (2006). *Ontuminen*. Wild Blue Ky.
- Shetlanninponiyhdistys, S. (2015). *Rotunäyttelyt 2015*. Haettu 27. 10 2015 osoitteesta Näyttelykalenteri: <http://www.shettis.com/fi/N%C3%A4yttelyt/Rotun%C3%A4yttelyt+2015.html>
- Suomen hevosenomistajien keskusliitto. (2009). *Varsan ensimmäinen vuosi*. Haettu 17. 3 2016 osoitteesta http://www.shkl.net/wp-content/uploads/2011/04/3_2009_2.pdf
- Suomen welshponi ja cob yhdistys. (2011). *näyttelysäännöt*. Haettu 17. 3 2016 osoitteesta <http://www.welshponi.fi/nayttelysaannot.htm>
- Westall, J. (1994). *Educating the Young horse*. Half Halt Press, Inc.
- Yxklinten, U. (2009). *Varsojen jalka-asentojen korjauksen ABC*. Ängelholm: Notitium AB.

LIITE 1: VARSAN VALMISTELU NÄYTTELYYN –OPAS

Varsan valmistelu näyttelyyn

Annika Rimpioja ja Ulriikka Uflä-Kauttu

SISÄLTÖ

LUKIJALLE	3
NÄYTTELYT	4
Näyttelyt Suomessa	4
Ratsu- ja poninäyttelyt	5
Lämminveristen ravihevosten ja suomenhevosten näyttelyt	5
Rotuyhdistysten omat näyttelyt	5
Näyttelyissä käyttämisen merkitys	7
Näyttelyssä arvioitavat asiat	7
Tyyppi	11
Rungon rakenne	13
Jalka-asennot	14
Jalka-asentovirheet	16
Kaviot	18
Näyttelyssä toimiminen	19
VARSAN HOITO JA KÄSITTELY	21
Ruokinta	21
Kantavan tamman ruokinta	21
Imettävän tamman ruokinta	23
Kasvavan varsan ruokinta	23
Kavionhoito ja kengitys	24
Koulutus	25
VIIMEISTELYTOIMET	27
Varusteet	27
Pesu, harjaus ja trimmaus	28
Kaviot	29
MAHDOLLISET ONGELMATILANTEET	30
Lastaus ja kuljetus	30
Ongelmakäyttäytyminen	32
PÄÄTÄNTÖ	34
LÄHDELUETTELO	35

LUKIJALLE

Suomessa järjestetään joka kesä useita kymmeniä näyttelytapahtumia. Tämä opas on suunniteltu ja toteutettu juuri sinulle, joka toivot oman varsasi esiintyvän edukseen jossakin näistä tapahtumista. On varsastasi sitten kehittymässä harraste- tai kilpahevonen, näyttelyissä käyttäminen antaa sinulle hyvät eväät tulevaisuuteen hevosesi kanssa.

Varsan kanssa monet asiat ovat uusia ja jännittäviä. Jos tähän kaikkeen lisätään vielä näyttelyihin valmistautuminen, on varmasti mukavaa saada apua ja neuvoja. Siksi olemmekin koonneet tämän kattavan tietopakettin avuksesi tukemaan valmistautumista kohti mahdollisimman hyvää näyttelymenestystä.

Jos haluat viedä oman varsasi näyttelyihin, kannattaa valmistautuminen aloittaa jo hyvissä ajoin. Yksivuotiaan kanssa koko näyttelykesää edeltävän talven toimilla on vaikutusta tulevaan näyttelymenestykseen. Olemme koonneet tähän oppaaseen tietoa mahdollisimman laajasti kaikesta, mitä varsan kanssa kannattaa huomioida, kun tavoitellaan mahdollisimman hyvää tulosta ja mielekästä kokemusta sekä hevoselle että omistajalle.

Oppaassa käymme läpi mitä kaikkea varsalta arvostellaan näyttelyissä ja kuinka näihin asioihin voi omalla toiminnallaan vaikuttaa. Tämän lisäksi kerromme hieman hevosen rakenteesta yleisesti rakennekuvien avulla. Lisäksi kerromme näyttelyistä yleisesti ja huomioimme myös mahdollisia ongelmatilanteita.

Tämä opas on toteutettu opinnäytetyönä Savonia-ammattikorkeakoululle. Mukana oppaan teossa on ollut Pohjois-Savon Hevosjalostusliitto ry jonka toimintaan kuuluu muun muassa hevoskasvatuksen ja -jalostuksen edistäminen alueellaan sekä hevostalouden tunnettavuuden parantaminen. Pohjois-Savon Hevosjalostusliitto ry järjestää myös tamma- ja varsanäyttelyitä toiminta-alueellaan.

Antoisia lukuhetkiä!

Annika Rimpioja & Ulriikka Ullä-Kauttu

NÄYTTELYT

Varsan näyttelyissä käyttäminen on kasvattajalle hyvä keino tuoda omaa kasvatustoimintaansa esille sekä varsan omistajalle tilaisuus saada puolueeton arvio omasta varsasta. Näyttelyt tuovat hevoskasvattajalle näkyvyyttä ja hyvät arvostelut lisäärvaa varsan lisäksi sen emälle. Näyttelyissä käyminen tuo varsalle myös kokemusta ja rutiinia käsittelystä, muiden hevosten näkemisestä, kuljetuksesta ja uusista paikoista.

Näyttelyissä käyminen tuo varsan omistajalle myös mahdollisesti kontakteja toisiin samanikäisten varsojen kanssa toimiviin henkilöihin, sekä antaa mahdollisuuden verrata omaa varsaa ja sen kehitystasoa muihin samanikäisiin. Kuitenkin tulee muistaa, että kaikki varsat kehittyvät eri tahtiin. Vaikka oma varsa vaikuttaisi muihin samanikäisiin verrattuna pieneltä ja kehittymättömältä, ei se välttämättä tarkoita, että varsa aikuisena on muita pienempi ja lihasköyhempi.

Myös näyttelyiden ajankohdan valitseminen on tärkeää. Monesti varsinkin yksivuotiaat varsat näyttävät paremmilta syksyllä laidunkauden jälkeen, kuin aikaisin keväällä kesken karvanvaihdon, ja vietettyään talven tarhassa mahdollisesti kovalla pohjalla ja vähällä liikkumisella.

On tärkeää valita oikea ajankohta näyttelyissä käyttämiselle. Yleensä varsat näyttävät paremmalta alkusyksystä laidunkauden jälkeen kuin keväällä. Kuva: Heidi Laaksonen

Näyttelyt Suomessa

Suomessa näyttelyitä järjestää Suomen Hippos ry, eri alueiden hevosjalostusliitot sekä eri rotuyhdistykset. Vuosittain eri näyttelytapahtumia on kymmeniä eri puolilla Suomea. Niistä löytyy varmasti jokaiselle sopiva tapahtuma. Näyttelyitä järjestetään ympäri Suomea usealla eri paikkakunnalla. On suositeltavaa, että varsalla on voimassaoleva rokotus. Hevospassin tulee myös olla näyttelyissä mukana, jotta varsa voidaan siitä tunnistaa.

Tavallisin paikka näyttelyiden järjestämiselle on usein ravirata tai sen ympäristö, koska siellä puitteet ovat riittävän laajat. Hevoset voidaan pitää kiinni katoksissa, joissa voidaan hoitaa viimehetken valmisteluja. Raviradoilla on usein myös paljon avaraa tilaa sekä hyvät pohjat juoksuttamiselle. Lisäksi liikkeen esittäminen ajamalla onnistuu radalla. Näyttelyitä voidaan pitää myös hevoskeskuksissa sekä hevosalan oppilaitosten yhteydessä.

Lisätietoa näyttelyistä löytyy Suomen Hippos ry:n internetsivuilta (<http://www.hippos.fi/>), josta näkee myös listauksen järjestettävistä näyttelyistä (<http://heppa.hippos.fi/heppa/app?page=grading%2FGradingCalendar&service=external>). Hevosen voi ilmoittaa mukaan Hippoksen Heppa-järjestelmän kautta omilla Oma talli- tunnuksilla. Vaihtoehtoisesti hevosen voi ilmoittaa mukaan myös soittamalla järjestäjäorganisaatiolle. Tarkemmat toimintaohjeet näyttelypaikalle löytyy myös järjestävän organisaation kotisivuilta (<http://www.hevosjalostusliitot.fi/pohjoissavo/fi/nayttelytoiminta/index.php>).

Ratsu- ja poninäyttelyt

Ratsu- ja poninäyttelyt järjestää Suomessa Suomen Hippos ry. Suomen Hippos ry järjestää vuosittain kantakirjattaville roduille useita näyttelyitä ympäri Suomen. Oripäivät pidetään keväällä ja tamma- ja varsanäyttelyitä järjestetään läpi kesän toukokuusta aina lokakuuhun.

Hippoksen järjestämiin tamma- ja varsanäyttelyihin voivat osallistua jalostusohjesäännön mukaiset 4-vuotiaat ja vanhemmat tammammat sekä 1–3-vuotiaat tammammat ja ruunat sekä 1–2 -vuotiaat oriit. Näyttelyyn voivat osallistua myös ne varsat, jotka eivät täytä jalostusohjesääntöä, mutta ovat jalostukseen hyväksytystä isäoriista ja polveutuvat selkeästi ratsuroduista. Näyttelyyn otetaan mukaan enintään 45 hevosta tai ponia. Mikäli ilmoittautuneita on enemmän kuin maksimimäärä, etusijalla ovat jalostusohjesäännön mukaisesti polveutuvat hevoset ja ponit.

Kasvattajapäiville voivat osallistua 1–3 -vuotiaat ratsuhevostammammat ja -ruunat sekä 1–2 -vuotiaat ratsuhevosoriit. Oripäivillä ja Ponioripäivillä esitetään 3-vuotiaat ja vanhemmat hevos- ja ponioriit. (Hippos, Tamma- ja varsanäyttelyt)

Lämminveristen ravihevosten ja suomenhevosten näyttelyt

Suomenhevosten ja lämminveristen ravihevosten tamma- ja varsanäyttelyiden järjestämisestä Suomessa vastaavat hevosjalostusliitot. Näyttelyt järjestetään kuitenkin Hippoksen valvonnassa ja sen sääntöjen mukaisesti. Ulkomailla syntyneillä ja sinne rekisteröidyillä hevosilla ei ole osallistumisoikeutta. Näyttelyyn otetaan korkeintaan 45 hevosta ja paikat täytetään ilmoittamisjärjestyksessä.

Näyttelyissä jalostusarvostellaan suomenhevos- ja lämminveritammat. Suomenhevostammammat voidaan käyttötarkoitustensa perusteella arvostella joko juoksija- (J), työhevos- (T tai Ta), ratsu- (R) tai pienhevossuunnalle (P). Lisäksi arvostellaan 1 - 3 -vuotiaat suomenhevosvarsat ja 1 - 2-vuotiaat lämminverivarsat. Näyttelyissä voidaan esittää varsoja, jotka ovat tammoja, oreja tai ruunia. Ruunille ei kuitenkaan makseta näyttelypalkintoja. Rahapalkintoja maksetaan I ja II palkinnon saaneille varsoille. Palkinnot maksetaan Suomen Hippoksen varoista näyttelykauden päätyttyä. Tällöin palkintojen suuruus tarkistetaan hyvin palkittujen varsojen kesken määrärahan sallimissa rajoissa.

Varsa on oikeutettu osallistumaan hevosjalostusliittojen järjestämään näyttelyyn kaksi kertaa kalenterivuodessa. Ensimmäisen kerran varsan voi esittää kevätkaudella eli maaliskuusta kesäkuuhun ja toisen kerran syyskaudella eli syyskuusta marraskuuhun. Palkintorahoja maksettaessa paras tulos huomioidaan.

Rotuyhdistysten omat näyttelyt

Eri rotuyhdistykset järjestävät myös omia näyttelyitään. Näissä noudatetaan rotuyhdistysten omia sääntöjä ja käytetään usein rodun omia tuomareita, monesti rodun alkuperämaasta, jolloin voidaan verrata rodun kehitystä Suomessa alkuperämaan rotukantaan.

(68)

Esimerkiksi Suomen Connemara-yhdistys järjestää kesällä 2016 yhden connemara-ponien rotunäyttelyn, Suomen Welsh-poni ja Cob yhdistys järjestää kolme welsch – rotunäyttelyä ja Suomen shetlanninponiyhdistys kymmenen rotunäyttelyä eri puolilla Suomea.

Näyttelyissä käyttämisen merkitys

Näyttelyissä käyttäminen on erittäin hyödyllistä varsalle, sen omistajalle sekä hevosen kasvattajalle. Varsa saa näin toimittaessa jo nuorena kokemusta matkustamisesta ja vieraisissa paikoissa olemisesta sekä erilaisissa ja uusissa tilanteissa toimimisesta. Näyttelyssä käyminen totuttaa varsan myös mittaukseen ja tarkastukseen, jotka ovat osa varsanäyttelyä (Hippos, 2016).

Hevosen omistaja oppii tuntemaan varsaansa ja sen tapaa toimia sekä reagoida uusissa tilanteissa. Näin omistajan ja hevosen välinen suhde vahvistuu ja yhteistyö tulevaisuudessa helpottuu. Paljon matkustanut ja uusiin tilanteisiin totunut hevonen on usein helpompi käsitellä. Myös omistaja, joka on toiminut hevosensa kanssa monenlaisissa tilanteissa ja tuntee sen reagoimistavan uusiin asioihin, voi toimia hevosensa kanssa turvallisemmin yllättävien tilanteiden sattuessa kohdalle.

Rakennearvostelussa hevonen esitetään harjaton puoli tuomareihin päin. Kuva: Ulriikka Ylä-Kauttu

Näyttelyissä arvioitavat asiat

Näyttelyissä suoritetaan hevosten ja ponien yksilöarvostelu. Eri rotujen arvostelu pohjautuu kunkin rodun jalostusohjesäännöissä määriteltyihin tavoitteisiin ja vaatimuksiin. Näyttelytulokset ovat puolueeton arvostelu varsan rakenteesta sekä liikkeistä. Tämän tiedon kautta saadaan myös viitteitä kyseisen yksilön vanhempien jalostusarvosta (Hippos, 2015).

Erittäin hyvää ratsuhevostyyppiä edustava kolmevuotias FWB-tamma. Hevosella on ilmeikäs pää ja erittäin hyvä

Näyttelyssä suoritetaan hevosten ja ponien yksilöarvostelu. Näyttelytulokset ovat puolueeton arvostelu varsan rakenteesta ja liikkeistä.

etuosa. Tamma ravaa hyvin ylämäkeen. Kuva: Anniina Kallioniemi

Varsa esitetään harjaton puoli tuomareita kohti. Tuomaristo arvostelee jokaisen varsan yksitellen.

Tuomaristo arvostelee jokaisen varsan yksilöllisesti. Kuva: Heidi Laaksonen

Varsan rakenne arvostellaan kun esittäjä pitelee varsaa paikallaan harjaton puoli tuomaristoon päin. Varsan tulisi olla mahdollisimman rauhallinen ja seistä paikallaan, jotta tuomariston olisi helpompi arvioida rakenteellisia seikkoja (Hippos, 2015). Varsan liikkeet arvostellaan käynnissä sekä ravissa. Kaksivuotiaan suomenhevosen tai lämminverisen raviliikkeet voidaan esittää myös kärryistä ajamalla. Tämä ei kuitenkaan ole pakollista.

Omistaja voi esittää kaksivuotiaiden lämminveristen tai kaksi- ja kolmivuotiaiden suomenhevosten liikkeet myös ajamalla. Kuva: Heidi Laaksonen

Varsat saavat rahapalkintojen lisäksi näyttelyissä myös ruusukkeet osoittamaan, millä palkinnolla varsa palkitaan. Ensimmäisen palkinnon ruusuke on sinivalkoinen, toisen palkinnon sininen ja kolmannen palkinnon valkoinen. Palkinto riippuu varsan saamista pisteistä tuomariarvostelussa. Samalla palkinnolla voidaan siis palkita, ja palkitaankin, useita varsoja samassa näyttelyssä. Lisäksi näyttelyn paras var-

sa palkitaan erityispalkinnolla. Ruusuke kiinnitetään arvostelun julkistamisen jälkeen varsan riimuun tai suitsiin, jonka jälkeen on vuorossa vielä valokuvaus.

*Näyttelyn paras
varsa palkitaan
näyttelyn lopuksi
omalla ruusuk-
keellan.*

Näyttelyn paras varsa saa vielä oman ruusukkeensa. Kuva: Heidi Laaksonen

Varsat palkitaan näyttelyissä ruusukkeilla, jotka kiinnitetään hevosen suitsiin tai riimuun. Kuva: Heidi Laaksonen

Tuomaristo arvostelee myös varsan kaviot ja siksi varsa tulisi olla opetettuna jalkojen nosteluun. Monet varsat kuitenkin vierastavat uusia tilanteita ja ihmisiä. Vaikka varsa olisikin toimenpiteeseen opetettu, saattaa se silti tempuilla jalkaa nostettaessa. Kavioiden tulisi olla asianmukaisesti vuollut tai kengitetyt. Välipohjien tai sellaisten erikoiskenkien, jotka estävät näkemästä kavion pohjan, käyttö on kielletty. Kaviota tulee pystyä tarkastelemaan kokonaisuutena ilman näköesteitä (Hippos, 2015). Näyttelyissä tuomarit toivovat varsan olevan kengittämätön. Jos varsa joudutaan kuitenkin kengittämään jostakin syystä, tulisi kengitys tehdä niin, että liikeradat säilyvät mahdollisimman symmetrisinä. Esimerkiksi varsalle on muodostunut kaviopaise etukavioon, josta johtuen sille joudutaan laittamaan kyseiseen jalkaan kenkä, olisi suotavaa kengittää molemmat etujalat.

Varsoilta tutkitaan myös hampaat ja parenta sekä ori-varsoilta kivekset. Tähän varsa tulisi totuttaa jo kotona, jotta tilanne näyttelypaikalla sujuu mahdollisimman hyvin ja turvallisesti. Samalla suoritetaan myös mittaus, jossa varsoilta mitataan säkä- ja lautaskorkeus. Mittauksen aikana olisi suotavaa, että varsa seisoo mahdolli-

simman ryhdikkäästi ja liikkumatta (Hippos, 2015). Mitatessa varsan tulee seistä tasajaloin, jotta mitaustulos on mahdollisimman luotettava (Hippos, Näyttelyssä, 2016). Tasajaloin seisomista kannattaa myös harjoitella jo kotona. Varsan tulee pysyä rauhallisesti paikoillaan jalat toivotulla tavalla, jotta mitaustilanne saadaan hoidettua sujuvasti ja tulos on luotettava.

Seisomisharjoituksia. Kuva: Mia Salonen

Tuomari tarkastaa myös varsan hampaat. Kuva: Heidi Laaksonen

Varsalta mitataan näyttelyissä säkäkorkeus ja lautaskorkeus. Varsan tulee seistä mittauksessa ryhdikästi ja liikkumatta. Kuva: Heidi Laaksonen

Tyyppi

Kullekin rodulle on olemassa oma tavoitteensa hevosen tyyplistä. Nämä on mainittu esimerkiksi rotujen jalostusohjesäännöissä. Suomalaisen lämminverisen ratsuhevosen (FWB) jalostusohjesäännössä mainitaan tyyppitavoitteeksi elegantti, ryhdikäs ja suurilinjainen urheiluhevonen. Kuiva pää, sopusuhtainen rakenne, hyvä lihaksisto ja hyväasentoiset jalat sekä selkeä sukupuolileima.

Hyvää ratsuhevostyyppiä edustava ryhdikäs 3-vuotias FWB-tamma. Tammalla on ilmeikäs pää ja hyväasentoinen, pitkä kaula. Lapa on pitkä ja säkä korkea sekä hieman lyhyt. Lanne on pitkä ja takaosa hyvin kulmautunut. Jalat ovat sivusta hyväasentoiset, ja niissä on riittävä luusto. Kuva: Anniina Kallioniemi

Suomenhevosta jalostetaan Suomessa neljää eri suuntaa: juoksija-, ratsu-, pienhevos- sekä työhevos-suunta. Suomenhevosen jalostuksen tavoitteena yleisesti on keskikokoinen, sopusuhtainen ja hyväryhtinen hevonen, jolla on selvä sukupuolileima. Luonteeltaan suomenhevonen on yhteistyöhaluinen, yritteliäs, toimiva ja nöyrä.

Jalostustavoitteen mukainen suomenhevosjuoksija on urheilullinen ja lihaksikas. Hevosella on sopusuhtainen pää ja ylhäälle asettuva kaula. Suomenhevosratsu on urheilullinen ja suorituskykyinen. Sillä on sopusuhtainen pää ja ylhäälle asettuva kaula, jossa on pitkä niska, hyvä ylälinja sekä vahva lanne ja takaosa.

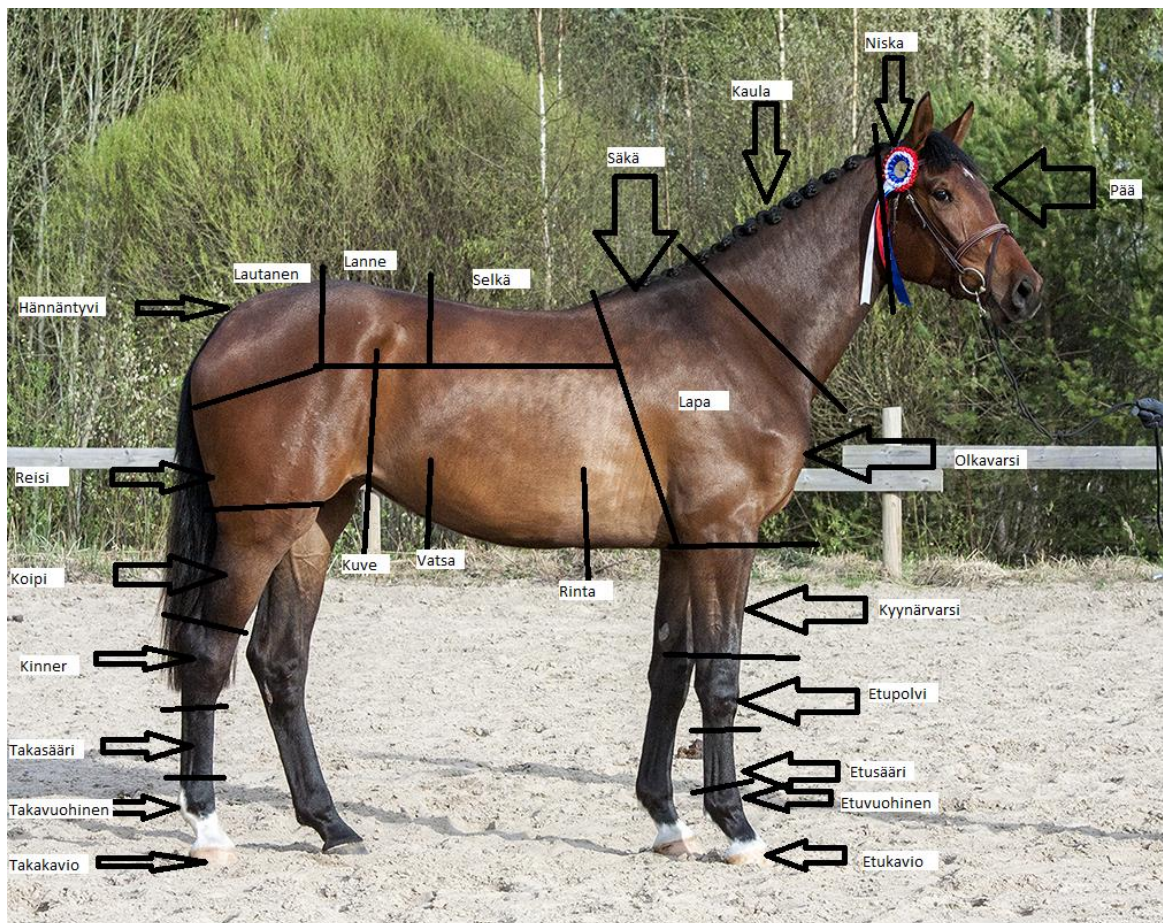
Pienhevosen tulee olla pieni kaikilta osiltaan. Pienhevosen säkä- ja lautaskorkeus on 148 cm tai vähemmän. Sillä on ilmeikäs pää, ylhäälle asettuva kaula ja pitkä niska, hyvä ylälinja sekä vahva lanne ja takaosa. Työhevonen on vahvarakenteinen. Sen runko on pitkä ja syvä, sillä on pysty lapa ja hyvä längensija. Työhevosen tulee olla leveä ryntäältä ja lautaselta ja sillä on vahva lanne ja takaosa.

Ratsuponin tyyppimäärittelyssä tavoitellaan suorituskykyistä, ryhdikästä, sopusuhtaista ja eleganttia, ratsutyyppistä ponia.

Arvioitaessa hevosen tyyppiä, on eduksi, jos hevonen seisoo ryhdikkäästi ja valppaana. Kuva: Anniina Kallioniemi

Rungon rakenne

Rakennekuva. Kuva: Anniina Kallioniemi

Kun lähdetään katsomaan hevosen rungon rakennetta, aloitetaan mittasuhteista. Rungon tulisi olla jaettavissa kolmeen yhtä suureen osaan. Ensimmäisessä osassa rinta, säkä ja lapa, toisessa selkä ja lantio ja kolmannessa osassa lautanen. (ProAgriaOulu, 2011) Rakennekuvasa esitetyllä hevosella nämä osat eivät ole täysin yhtä suuria, mutta kyseessä on vielä nuori ja kehittyvä hevonen. Hevonen on kaksivuotias tamma, joka on kasvattajapäivillä palkittu ykköspalkinnolla ja näyttelyn parhaana saaden arvostelun "Hyvin kehittynyt tamma, joka edustaa erittäin hyvää urheiluhevostyyppiä. Sillä on lihaksikas runko ja jaloissa riittävä luusto, mutta etujaloissa painuneet polvet sekä kiverä kinner."

Puhuttaessa tiivisrakenteisesta rungosta tarkoitetaan, että viimeisen kylkiluun ja lonkkakymyn väli on pieni. Avoimessa rungossa tämä väli taas on kämmenen levyinen, eli hevosella on suuri nälkäkuoppa. Tiivisrunkoisella hevosella on usein myös lyhyt lanne ja vastaavasti avoinrunkoisella pitkä lanne. (ProAgriaOulu, 2011)

Avoim runko, korkea säkä ja laskeva lautanen. Kuva: Eero Perttunen

Avoimessa rungossa viimeisen kylkiluun ja lonkkakymyn väli on kämmenen levyinen. Eli hevosella on suuri nälkäkuoppa.

Jalon ja ryhdikkään ratsuhevostyyppin omaava varsa. Varsalla on ilmeikäs pää, hyväasentoinen lapa, hyvä säkä ja hyvä rungon syvyys. Takaosa on lihaksikas. Jaloissa on riittävä luusto, mutta heikko kintereen liittymä. Kuva: Anniina Kallioniemi

Eri hevosroduilla on eri tavoitteet rungon rakenteessa. Nämä löytyvät esimerkiksi hippoksen sivuilta ja lostusohjesäännöistä tai eri rotuyhdistysten omilta sivuilta. Yleisesti ottaen syvä runko on tavoiteltavaa, eli etäisyys säästä kainaloon on suurempi kuin etäisyys kainalosta maahan. (ProAgriaOulu, 2011)

Jalka-asennot

Hevosen jalkojen rakenne vaikuttaa suuresti hevosen liikkeisiin ja niiden säännöllisyyteen. Jos jalkojen rakenteessa on epäsäännöllisyyttä tai virheitä, ei hevonen välttämättä tule kestävästi urheilukäyttöä. Huonot jalka-asennot altistavat hevosen myös herkemmin rasitusvammoilta ja epäsäännöllisestä liikkumisesta johtuville kiputiloille myös muualla rungossa.

Hevosen jalkojen tulee olla suorat ja vahvaluustoiset. Jalkoja tarkastellaan näyttelyssä eri suunnista eli sivusta, edestä ja takaa. Jalkojen tulisi olla suorat kaikista suunnista tarkasteltuna. Suoria jalka-asentoja kutsutaan säännöllisiksi. Jos jalka ei ole jostain suunnasta tarkasteltuna suora, sen asento on epäsäännöllinen. (Fabritius, 1954)

Etujalka sivusta. Kuva: Anniina Kallioniemi

Viereisessä kuvassa esitetään säännöllinen etujalan jalka-asento. Jalka-asento on säännöllinen kun kyynärnivelistä vedetty jalka-akseli puolittaa vuohisnivelen ja olkanivelestä vedetty linja asettuu kavion etureunaan. (Paatsama, 1973) Edestäpäin etujalan Asentoa voidaan kutsua säännölliseksi, jos olkanivelestä alaspäin vedetty suora linja halkaisee jalan samankokoisiin puoliskoihin ja menee edestä kavion keskeltä. (Paatsama, 1973)

Takajalka sivusta. Kuva: Anniina Kallioniemi

Takajalkojen hyvä rakenne näkyy suorana linjana kintereen, vuohisen ja takapuolen yhteydessä. Tämä suora rakenne takaa painon jakautumisen tasaisesti lihaksille, luille, niveliille ja jänteille.

Takaa katsottuna takajalan tulisi olla samallalailla suorassa asennossa kuten etujalkakin. Kun vedetään suora linja kintereen, vuohisen ja kavion poikki ylös asti, halkaisee tämä linja jalan kahteen yhtä suureen osaan. (Paatsama, 1973)

Takajalkojen hyvä asento on edellytys hevosen työskentelylle. Jos takajalkojen asento ei ole hyvä, ei hevosella ole riittävästi työntövoimaa ratsastusta tai ajoa varten. (Sellnow, 2006)

Myös hevosen kavion asennolla on paljon merkitystä jalka-asentoihin. Jos varvasakseli ei ole hyvässä asennossa, aiheuttaa tämä usein virheasentoja myös ylemmäs jalkaan. Eli kavio-, vuohis- ja ruunuluiden keskikohdat ovat varpaan keskiviivan kohdalla. edestä ja takaa katsottuna kavio tulee olla symmetrinen ja jaettava keskeltä kahteen yhtä suureen osaan. (Paatsama, 1973)

(68)

Hyvät kavion kulmaukset. Kuva: Ero Perttunen

Jalka-asentovirheet

Jalkojen asentovirheiden syntymisen syitä ei täysin tunneta. Ne ovat kuitenkin suurelta osin hoidettavissa, jos toimeen ryhdytään ajoissa. Oikeanlainen vuolu ja mahdollisesti liimakenkien käyttö voi oikaista varsan jalka-asentoja ainakin osittain, jos ei täysin. Näin tuetaan varsan mahdollista uraa urheiluhevosena ja vältytään virheellisistä jalka-asennoista johtuvilta rasitusvammoilta ja muilta onnettomuuksilta.

Suppuvarpaisuus aiheuttaa sen, että varsan kaviot ovat kääntyneet sisäänpäin ja ovat täten hyvin lähellä toisiaan. Hajavarpaisessa jalka-asennossa varpaat ovat kääntyneet ulospäin. Tämä asento aiheuttaa hevosen polville kovaa rasitusta.

Hajavarpaat. Kuva: Annika Rimpioja

Suppuvarpaat. Kuva: Annika Rimpioja

Kun hevosen etujalan olkavarsi ja sääri eivät ole samassa linjassa keskenään edestä katsoen, puhutaan polven sivuttaissirtymästä. Tämä asentovirhe aiheuttaa hevoselle polvi ongelmia kovassa rasituksessa.

Pihtikintuisella hevosella takajaloissa kintereet ovat lähempänä toisiaan kuin kaviot. Vaikeasti pihtikintuisella hevosella asentovirhe voi aiheuttaa kinnerpatin muodostumisen. Joissain tapauksissa pihtikintuisuus ei vaikuta hevosen työskentelyyn ollenkaan. Kyse on kuitenkin jalka-asentovirheestä.

Hevosen takajaloissa voi ilmetä myös etu- tai takanojaisuutta. Etunojaisuudessa jalat ovat asettuneet liian eteen ja takanojaisuudessa taas liian taakse. Tämä takanojaisuus heikentää sekä hevosen työntö- että jarrutusvoimaa. Käyrä kinner aiheuttaa rasitusta kintereen takaosaan ja altistaa hevosen jänispateille. Jänispatti syntyy kintereen takaosaan alareunaan. Jänispatti on yleisnimitys kintereen takapinnan pehmytkudoksien vaurioille. Se voi tarkoittaa siis pinnallisen koukistajan, syväkoukistajan, plantaariligamentin, hankositeen tai ihonalaiskudoksen vaurioita. Tämä on suht yleinen vaiva ravihevosilla ja sen hoitona on eläinlääkärin tekemä kylmäpoltto.

Jo pienikin poikkeama kintereen asennossa lisää rasi-

Käyräkö täyttynyt kinner, jossa jänispatti. Kuva: Eero Perttunen

Jo pienikin poikkeama kintereen asennossa lisää rasitusta. Liian suorat takajalat aiheuttavat rasitusta lihaksille, kun ne joutuvat ottamaan vastaan suurempaa voimaa, koska nivelet eivät jousa liikkeessä yhtä hyvin. Myös takapolvet rasittuvat jalka-asennon ollessa liian suora. (Sellnow, 2006)

Jännekutistumaksi kutsuttu epämuodostuma voi olla synnynnäinen tai varsan kasvaessa ilmenevä vaiva (eli hankittu jännekutistuma). Jännekutistuman omaavan varsan koukistajajänteet ovat liian lyhyet tai kireät. Kutistuma aiheuttaa jalkojen nivelien koukistumisen. Vaivan syynä voi olla varsan väärä asento kohdussa, geneettiset tekijät tai ravinnosta johtuvat syyt. (Cable, 2006)

Koukistajajänteiden löyhyys tarkoittaa vuohisnivelen ylitaipumista eli ventoa vuohista. Tämän virheasennon vakavuus vaihtelee lievästä taipumisesta vuohisen jyrkkään taipumiseen, eli vuohiset saattavat jopa pahimmillaan koskettaa maata. Yleensä vaivaa esiintyy vastasyntyneillä varsoilla, erityisesti ennenaikaisesti syntyneillä. (Cable, 2006)

Vennot vuohiset etujaloissa. Kuva: Eero Perttunen

(68)

Pukinkaviolla tarkoitetaan syvän koukistajan kutistumaa, joka aiheuttaa kavionkantojen kohoamisen, eli kavion seinämät ovat lähestulkoon pystysuorat (Fabritius, 1954). Pahimmissa tapauksissa vaiva aiheuttaa sen, että hevonen seisoo kavion etuseinän tai vuohisensa päällä (Cable, 2006). Pukinkavio voi johtua syntyperäisistä tekijöistä, kavion liiallisesta vuolemista tai pitkään kengittä kulkemisesta, mikä aiheuttaa kavion liiallisen kulumisen. Vaiva voi ilmetä myös toisten virheellisten jalka-asentojen yhteydessä (esimerkiksi koukkupolvet ja koukistajajänteiden kutistuminen voivat johtaa pukinkavion syntymiseen) (Fabritius, 1954).

Kiertymiä ilmenee kahdenlaisia, sisään- (*valgus carpus*) ja ulospäin (*varus carpus*, kuvassa 24.) kiertyviä jalkoja. Nämä ovat varsoilla yleisimmät asentovirheet. Kiertymät voivat olla synnynnäisiä tai hankittuja vaivoja. Syitä kiertymien syntymiseen on useita, esimerkiksi vaivaa esiintyy erityisesti ennenaikaisesti syntyneillä varsoilla, joiden luut eivät ole luutuneet oikein. Huono asento kohdussa, pehmytkudoksen löyhyys, kasvulinjojen epätasainen kasvu ja vammat ovat myös todennäköisiä syitä kiertymien ilmenemiseen. (Cable, 2006)

Kaviot

Terveen kavion ruununraja on ehjä ja pehmeä. Sarveisseinämän tulee olla suora ylhäältä alas kannatinpinnalle saakka. Kavion kiillekerroksen tulee olla tasainen eikä siinä saa olla halkeamia. Kantapallojen tulee olla muodoltaan tasaiset ja pyöreät. Kulmatuet ovat selkeäpiirteiset ja vahvat. Anturan tulee olla holvikas ja ehjä. Terve säde on iso, kimmoisa ja sen uurrokset avarat. Hyvä kavio on kaikin puolin symmetrinen (Skarra, 2012).

Varus carpus vasemmassa takajalassa. Kuva: Mia Salonen

Kiitettävässä varsan kaviossa on selkeästi nähtävissä kavion muodon symmetrisyys molemmin puolin sekä säteen hyvä kunto ja koko. Kuva: Eero Perttunen

Normaalit etukaviot ovat pyöreät ja niiden seinämät ovat loivemmat kuin takakavioissa. Ero muodossa johtuu siitä, että 70 prosenttia hevosen painosta kannattelevat etujalat, ja näin ollen etukavioille kohdistuu suurempi paine. Takakavioiden muoto taason terävämpi ja seinämät ovat pystyimmät. Kavioissa on myös rotukohtaisia eroja. Mitä raskaampi rotu on kyseessä, sitä laajempi kavio on. Kavion kulman ja jalan asennon määrittää aina hevosen rakenne. Vuohisen pituus vaikuttaa kaviokulman vaihteluun. Tärkeintä kuitenkin on, että kaviot ovat sen mukaiset kuin hevosen rakenne. Myös etu- ja takakavioiden tulisi olla keskenään samaa paria. Kaviota ei saa pakottaa väkisin johonkin tiettyyn kulmaan, vaan kavion luonnollinen muoto ja kulma tulee säilyttää (Skarra, 2012). Epäsäännöllisen muotoisten kavioiden aiheuttajia voivat olla kaviosairaudet, hoidon laiminlyönti tai synnynnäiset virheet.

Näyttelyssä toimiminen

Näyttelypäivänä varsa harjataan hyvin ja sen harja letitetään, jos se edustaa rotua, joka esitetään näyttelyssä letitettynä. Alkuperäisrotujen edustajat (esimerkiksi welsh, suomenhevonen ja shetlanninponi) esitetään näyttelyissä harja auki (Suomen welshponi ja cob yhdistys, 2011), mutta jalostetut rodut, kuten suomalainen puoliverinen ratsuhevonen eli FWB, esitetään letitettynä.

Näyttelypaikalle kannattaa saapua hyvissä ajoin, jotta varsa ehtii totutella uuteen paikkaan ja rauhoittua. Jos varsan kanssa on kuljettu paljon uusissa paikoissa, on omistajalla tiedossa, kuinka varsa rauhoittuu uudessa paikassa ja tällöin osataan ennakoida, kuinka aikaisin tulee lähteä liikkeelle. Kannattaa kuitenkin huomioida, että näyttelypaikalla on todennäköisesti vilkkaampi ympäristö ja ympärillä enemmän ihmisiä ja hevosia, sekä oma mahdollinen jännitys, joka saattaa heijastua varsaan.

Siisti letitys tuo hevoselle viimeistellyn ilmeen ja korostaa lihaksikasta kaulaa. Kuva: Anniina Kallioniemi

Ensimmäisenä näyttelypaikalle saavuttaessa ilmoittaudutaan kansliaan. Tämän jälkeen suoritetaan mittaus. Ilmoittautumisessa tulee olla mukana varsan hevospassi tai rekisteritodistus. Mittauksen yhteydessä hevoselta tarkistetaan väri ja merkit sekä mikrosiru. Yli 3-vuotiaista tammoista otetaan myös DNA-näyte, mikäli sitä ei ole aiemmin otettu. DNA-näytteestä lähetetään lasku omistajalle jälkikäteen. (Hippos, Näyttelyssä)

Rakennearvostelussa arvostellaan rakenteen lisäksi käynti, ravi sekä jalostusarvosteltavilta tammoilta myös laukka. Maasta esittämistä kannattaa harjoitella etukäteen, jotta hevonen saa mahdollisuuden esittää parastaan. (Hippos, Näyttelyssä)

Hyvin valmisteltu varsa esittää lennokasta ravia. "Elegantti ja suurilinjainen tamma, jolla on erittäin hyvä tammaleima ja se edustaa erittäin hyvää ratsuhevostyyppiä. Runko on sopusuhtainen ja lihaksikas. Jalat ovat selväpiirteiset. Käynti on irtonaista ja matkaavoittavaa, tänään jännittynyttä. Ravi on tahdikasta ja lennokasta ja siinä on hyvä mekaniikka." Kuva: Anniina Kallioniemi

Hevosia esittämässä nähdään näyttelyissä usein miehiä. He pääsevät juoksemaan riittävän kovaa. Kuva: Anniina Kallioniemi

VARSAN HOITO JA KÄSITTELY

Varsan päivittäinen käsittely tulisi aloittaa heti sen syntymän jälkeen, jotta se tottuisi ihmiseen alusta asti. Varsan opettaminen ja kouluttaminen on helpompi aloittaa, kun se hyväksyy ihmisen eikä pidä tätä uhkana. Jos varsan emä on ennakkoluuloinen tai vihainen ihmistä kohtaan, on varsan käsittely haasteellisempaa. Tällöin kannattaa pitää tamma kytkettynä, jotta varsaa pääsee käsittelemään vapaasti. Muutoin tamman epäluuloinen käytös saattaa saada myös varsan pelokkaaksi.

Kun varsa on tottunut ihmiseen ja käsittelyyn, on se kouluttamisen aloittaminen helppoa. Ensin varsa opetetaan perusasioihin, kuten talutukseen ja jalkojen nostelemiseen. Talutuksen opettaminen kannattaa aloittaa pyöräyttämällä riimunnaru varsan takapuolen takaa niin, että se ei pääse peruuttamaan. Varsa ei myöskään osaa vielä reagoida niskassa tuntuvaan paineeseen myötäämisenä ja eteenpäin liikkumisena, joten narulla sen saa näppärästi vedettyä liikkelle. Jalkojen nostelua kannattaa harjoitella vähän kerrallaan, eikä jalkaa saa vääntää epämieluisaan asentoon, jotta varsa ei ala pelätä toimenpidettä.

Ruokinta

Kasvukaudella tapahtuneita ruokintavirheitä on lähes mahdotonta korjata tulevaisuudessa, joten siksi on ensiarvoisen tärkeää panostaa tamman ja varsan ruokintaan aivan alusta asti. Heikko ruokinta kasvuiässä tulee todennäköisesti aiheuttamaan ongelmia tulevaisuudessa. Tasapainoinen ja varsalle oikea sekä yksilöllinen ruokinta maksavat varmasti tulevaisuudessa takaisin siihen uhratun vaivan (Lillkvist, 2007).

Kantavan tamman ruokinta

Hevosen kehitys alkaa jo ennen sen syntymää, joten on tärkeää panostaa jo kantavan tamman ruokintaan. Oikealla ruokinnalla voidaan kenties vaikuttaa jo ennen itse tiineyttä myös tamman tiineytyvyyteen. Tiineys itsessään ei aseta suuria ruokinnallisia vaatimuksia alkuvaiheessa. Sikiön ravinnontarve kasvaa vasta kolmen viimeisen tiineyskuukauden aikana, joten ennen sitä ruokintaan vaikuttaa pitkälti tamman rehunkäyttökyky ja se kuinka paljon sitä liikutetaan. Rehujen laatuun tulee kuitenkin kiinnittää erityisesti huomiota, koska pilaantunut rehu saattaa aiheuttaa varhaisluomisia. Ruokintavirheistä johtuvat ruuansulatushäiriöt voivat myös olla vaarallisia. Tamman lihavuuskuntoon tulee myös kiinnittää huomiota, koska lihavan tamman rasvakerros pienentää varsan kasvutilaa. Vastaavasti taas aliravittu tamma ei pysty kantamaan varsansa normaalisti, joten tamma pitäisi pyrkiä pitämään sopuisuhtaisessa ja hyvässä kunnossa (Lillkvist, 2007).

Paras ja helpoin tapa ruokkia tammaa tiineyskauden alussa on tuore ruoho ja laidunnus.

Parasta rehua tiineelle tammalle on tuore laidunruoho. Kuva: Mia Salonen

Paras ja helpoin tapa ruokkia tammaa hyvin tiineyskauden alussa, on tuore ruoho ja laidunnus. Laidunkauden loppuessa syksyllä alkavat tasapainoisen ruokinnan haasteet. Ruokinnan perustan takaa hyvälaatuinen säilö- tai kuivaheinä. Hyvä heinä kattaa suurimman osan tamman kiveinnäis- ja vitamiinitarpeesta. Heinää tulisi olla tammalla runsaasti saatavilla, jotta sillä saataisiin tyydytettyä suurin osa tamman energiantarpeesta. Väkirehuannokset annetaan tamman liikituksen mukaan. Jos tammaa ei liikuteta tai liikutus on hyvin vähäistä, ei tamma tarvitse paljon lisärehua. Vastapuitua kauraa tulee välttää lisärehuna, koska se saattaa aiheuttaa E-vitamiinin ja seleenin puutosoireita, jotka saattavat taas aiheuttaa sikiölle suurta vahinkoa (Lillkvist, 2007).

Tiineyden alkuvaiheessa tamman valkuaisentarve ei ole vielä juurikaan noussut. Laidunkauden aikana, tai niin kauan kun tamman ruokintaan sisältyy tuoretta ruohoa, ei valkuaislisää myöskään tarvita. Sen sijaan kivennäisten ja vitamiinien riittävästä saannista on huolehdittava. On kuitenkin tärkeää ettei samanaikaisesti käytetä montaa lisäravinnevalmistetta, sillä joidenkin ravintoaineiden yliannostus saattaa olla haitallisempaa kuin lievä puutos. Kivennäisruokinnassa tärkeintä on huolehtia oikeasta kalsium- ja fosforisuhteesta, sillä sikiö tarvitsee niitä luiden rakennusaineiksi. Tammalla tulisi olla nuolukivi karsinassa tai tarhassa, jossa se pääsee sitä vapaasti käyttämään (Lillkvist, 2007).

Sikiön kasvu kiihtyy viimeisen kolmen tiineyskuukauden aikana ja siksi rehumääriä on hieman nostettava. Lisätarve ei kuitenkaan ole kovin suuri ja se vastaa noin puolen kaurakilon energiamäärää. Lisääntyneen energiantarpeen voi tyydyttää lisäämällä päivittäistä heinä määrää tai se voi tasoittua myös vähentyneellä liikunnalla. Tiineyden loppuvaiheessa myös tamman valkuaisentarve lisääntyy ja valkuaisen on oltava laadultaan parempaa. Valkuaislisä voi olla esimerkiksi soijarouhetta, valkuaisrehupellettä tai apilapitoista karkearehua. Tammalla on myös lisääntynyt kalkin ja fosforin tarve, joten kivennäisruokintaa tulee lisätä (Lillkvist, 2007).

Imettävän tamman ruokinta

Imettävän tamman ravinnontarve on erittäin suuri. Vastasyntynyt varsa on usein hyvin kookas ja tarvitsee paljon hyvälaatuista maitoa. Heti varsomisen jälkeen on rehuannokset kuitenkin pidettävä vielä maltillisina ja lisäykset tehdään pikkuhiljaa. Selvimät lisäykset ruokintamäärään tehdään 2-3 kuukauden kuluttua varsomisesta. Helpoin ruokinta on kuitenkin toteuttaa, jos tamma ja varsa saavat olla kesän hyvällä laitumella. Heinässä saa olla mielellään mukana apilaa tukemassa tamman valkuaisruokintaa. Väkirehuruokinta on myös muistettava, koska imettävän tamman energiantarve vastaa samaa kuin kilpahevoseella. Vedentarve on myös suuri eli noin 50–60 litraa vuorokaudessa (Lillkvist, 2007). Madontuotanto alkaa vähentyä neljännellä imetyskuukaudella, jolloin voidaan myös tamman väkirehuannoksia alkaa pienentää.

Vastasyntynyt varsa imemässä vasta-ainepitoista ternimaitoa. Kuva: Mia Salonen

Kasvavan varsan ruokinta

Perusrehuna vieroitetulla varsalla toimii hyvälaatuinen, ohutkorsinen ja mielellään apilapitoinen heinä. Laadukas heinä sisältää kivennäisiä ja vitamiineja, pitää varsan ruoansulatuskanavan töissä ja auttaa näin varsan kehittymistä. Lähes kilon päivässä kasvava varsa tarvitsee myös väkirehua. Sopiva määrä väkirehua valitaan varsan päivittäisen liikunnan määrän, rehunkäyttökykyyn, sukupuolen, kasvunopeuden ja tulevan koon mukaan. (Suomen hevosenomistajien keskusliitto, 2009) Vieroitettu varsa tarvitsee rehustaan sulavaa raakavalkuaista 450–600g vuorokaudessa. Kivennäisistä varsan tulisi saada kalsiumia 30–40g/vrk, fosforia 20–27g/vrk ja magnesiumia 5–7g/vrk. (LUKE, 2015)

Kavionhoito ja kengitys

Kavion hyvinvointiin vaikuttavat monet eri asiat. Sarveisen laatuun ja kavion kulumiseen vaikuttavat osaltaan perimä, ruokinta, liikunta, talliolot sekä liikutusohjelmat. Kavioaineuksen laatu on periytyvää, mutta siihen voidaan osaltaan vaikuttaa vahvasti esimerkiksi ruokinnalla. Puutteet ja suuret muutokset ruokinnassa näkyvät mitä todennäköisimmin myös muutoksina kavioaineuksen laadussa (Skarra, 2012).

Paljon liikkuvien hevosten kaviot voivat paremmin kuin vähän liikkuvien hevosten. Kaviomekanismi ei toimi normaalisti, jos hevonen saa liian vähän liikettä. Kiinteäpohjaiset alueet ovat parhaita kaviomekanismin toiminnalle ja tästä syystä hevosia ei pitäisi ulkoiluttaa pitkiä aikoja mutaisilla ja liukkailla alustoilla. Mudan vesi myös kosteuttaa ja savi kuivattaa kaviota eikä tämä yhdistelmä ole kaviolle hyväksi (Skarra, 2012).

Varsat juoksevat laitumella ollessaan paljon. Varsinkin jos niillä on samanikäistä seuraa. Tämä on hyväksi kavioille ja varsan lihaskehitykselle erinomaista liikuntaa. Kaviomekanismi pääsee toimimaan ja varsa kehittää tasapainoaan juoksemalla. Kuva: Mia Salonen

Koulutus

Pikkuvarsan kohdalla varsinaisesta kouluttamisesta puhuminen voi olla haastavaa. Pienen varsan tulee saada olla niin sanotusti lapsi ja kasvaa ikätovereidensa seurassa sekä vieroitukseen asti emänsä rinnalla ja opetella ensisijaisesti olemaan ensin hevonen. Jos varsa kuitenkin halutaan esittää näyttelyissä, täytyy se totuttaa tiettyihin toimiin ja ihmisen käsiteltävänä olemiseen.

Maitovarsat, eli vieroittamattomat vielä emää imevät varsat, voidaan esittää näyttelyissä irrallaan emän kanssa. Näin ne pääsevät tottumaan näyttelytoimintaan turvallisesti emätamman kanssa. Varsalla tulee kuitenkin olla riimu päässä ja sen tulee olla kiinni muulloin kuin näyttelykehässä. Juoksemisharjoitukset on hyvä aloittaa ensin molempien hevosten ollessa vapaana kentällä, jolloin varsa oppii juoksemaan emänsä rinnalla. Kun juokseminen sujuu näin vapaana, voidaan emätamma ottaa naruun ja juosta tällöin varsan kanssa, jolloin kentän ympäri juokseminen on varsalle jo tuttua. Varsa seuraa luonnostaan emäänsä, mutta harjoitusten kautta varsa tottuu juoksemaan tamman rinnalla eikä pysähtelee katselemaan ympärilleen. Näin saadaan esitettyä näyttelyissä mahdollisimman tasaista ja laadukasta ravia.

Varsa voidaan esittää näyttelyssä irrallaan emän rinnalla. Kuva: Anniina Kallioniemi

Juoksemisharjoituksia kotona. Kuva: Mia Salonen

Varsa voidaan esittää myös riimunnarussa, jos se halutaan esittää ilman tammaa (Hippos, Näyttelyohjeet osallistujille, 2015). Tästä syystä varsa olisi hyvä totuttaa kulkemaan riimussa jo kotona. Varsa vastustaa luonnostaan niskaan kohdistuvaa painetta ja se tuleekin opettaa myötäämään paineelle, jotta se osaisi kulkea oikein talutettuna (Kaimio, 2012). Talutusharjoitukset kannattaa aloittaa aikuisen hevosen seurassa, jolloin varsa tuntee olonsa turvallisemmaksi (Ratsujalostusliitto, Nuoren hevosen koulutus, 2016).

Jos varsa esitetään yksivuotiaana näyttelyissä, kannattaa sen kanssa harjoitella kotona lennokasta ravia taluttaen. Taluttajalla tulee olla riittävän hyvä kunto ja pitää pystyä juoksemaan nopeasti. Näyttelyissä mitä kovempaa pääsee juoksemaan, sen näyttävämpää ravia varsa yleensä esittää. Monesti käytetäänkin tunnettuja esittäjiä, jotka esittävät samassa näyttelyssä useita varsoja. Tällöinkin juoksemista kannattaa silti harjoitella jo kotona, jotta varsa osaa juosta ryhdikkäästi ja lennokkaasti.

Harjoitukset voi aloittaa avustajan kanssa, joka pitelee varsan takana esimerkiksi piiskaan kiinnitettyä muovipussia jonka nostaa ilmaan ja näin hätistää varsaa tarvittaessa juoksemaan samalla kuin taluttaja antaa varsalle äänimerkin juoksuun lähtemiseksi. Avustajan käytöstä kannattaa luopua, kun varsa on oppinut juoksemaan taluttajan merkistä. Näin varsa ravaa rentoutuneemmin eikä pyri pakoon takana olevaa pussia. Tärkeää on kuitenkin, että varsa oppii ravaamaan lennokkaasti ja taluttaja pääsee riittävän kovaa, eikä jarruta varsan ravia.

Ratsuhevosten ja -ponien Kyvyt esiin -tilaisuuksissa hevosilta arvioidaan rakenne, liikkeet ja hyppy. Nämä tilaisuudet ovat hyviä tilaisuuksia tuomaan esiin nuoren hevosen suorituskykyä ja laatua. (Ratsujalostusliitto, Kyvyt esiin 2016, 2016) Kyvyt esiin -tilaisuuksissa nuoret hevoset hyppäävät irtohypytyksujan, jossa niiden tekniikka arvostellaan. Kaksivuotiailta hevosilta ei arvostella kapasiteettia. Kolmivuotiaiden kapasiteetti arvostellaan, mutta sitä ei mitata (Ratsujalostusliitto, Estesuora, 2016).

Jos haluaa esittää varsansa Kyvyt esiin -tilaisuudessa, on varsa hyvä totuttaa hyppäämään irtohypytyksujassa jo kotona sekä mahdollisuuksien mukaan käyttää sitä myös vieraissa paikoissa hyppäämässä. Irtohypytyksen yhteydessä varsa on helppo samalla totuttaa pitämään kuolaimia ja suitsia. Näin varsa saa itse totutella ensin rauhassa kuolaimiin ilman, että sen suuhun kohdistuu painetta. Suitsien päällä voidaan pitää aluksi riimua, jolloin talutus ja käsittely tapahtuvat totutusti vielä riimun kanssa. Monet tallit vuokraavat maneesejaan käyttöön ja joissakin paikoissa myös järjestetään avoimia irtohypytyspäiviä, jolloin varsojen omistajat voivat tuoda varsansa totuttautumaan vieraassa paikassa hyppäämiseen ja mahdollisesti saavat myös tukea ja apua työskentelyynsä näin halutessaan.

Irtohypytysharjoitukset voidaan tehdä suitset päällä. Kuva: Mia Salonen

Kuolaimiin totuttaminen riimun kanssa. Kuva: Mia Salonen

VIIMEISTELYTOIMET

Varsan viimeistely näyttelyyn tapahtuu yleensä näyttelyitä edeltävänä päivänä sekä näyttelypäivän aamuna. Viimeistelytoimet pitävät sisällään pesun, trimmauksen, harjauksen, letityksen sekä kavioiden viimeistelyn. Myös varusteet tulee siistiä ja huoltaa ennen näyttelyitä.

Varusteet

Näyttelypaikalle tulee ottaa mukaan hevosen passi. Passia tulee muutenkin aina pitää mukana hevosta kuljetettaessa. Eli jos varsalle otetaan matkaan mukaan vanhempi hevonen seuraksi, tulee tälläkin hevosella olla virallinen rekisteripaperi (yleensä hevospassi) mukana. Jos varsalle on ehditty aloittaa rokotusohjelman mukaiset rokotteet, tulee ne olla merkittynä hevosen passiin. Rokotteet voidaan merkitä myös erilliseen rokotuskorttiin, johon tulee merkitä hevosen virallinen nimi. Ensimmäinen perusrokote annetaan yleensä noin puolen vuoden iässä, ravivarsoille mahdollisesti vasta yksivuotistalvena. toinen perusrokote annetaan 21–92 vuorokauden kuluttua ensimmäisestä rokotteesta. Ensimmäinen tehosterokote annetaan kuuden kuukauden sisällä toisesta perusrokotteesta (tässä sallitaan 21 vuorokauden ylitys) ja tämän jälkeen tehosterokote annetaan aina vuoden sisään (max 365 vrk) edellisestä rokotteesta.

Näyttelyssä pikkuvarsa esitetään riimussa ja emän kanssa esitettäessä yleensä irti. Vuotiaat ja sitä vanhemmat esitetään yleensä suitsissa. Varusteiden tulee olla puhtaat, ehjät ja siistit. Kuolaimiin voidaan kiinnittää ohjat, riimunnaru tai liina. Varsinkin orin kanssa narun kannattaa olla riittävän pitkä, ettei hevonen ei pääse irti missään tilanteessa. Rotunäyttelyissä käytetään yleisesti myös näyttelysuitsia tai näyttelyriimua. Näiden käyttö ei ole pakollista, mutta eri rotujärjestöillä voi olla toiveita varustuksen suhteen.

Näyttelysuitset tuovat viimeistellyn ilmeen. Kuva: Anniina Kallioniemi *Näyttelyriimu. Kuva: Anniina Kallioniemi*

Esittäjällä tulee olla siistit vaatteet ja juoksemiseen soveltuvat tukevat kengät sekä hanskat. Turvakypärän käyttö on suositeltavaa aina hevosia käsiteltäessä. Osassa näyttelyistä avustajan käyttö on sallittua, jotta hevonen saadaan juoksemaan lennokkaammin. Myös raipan käyttö voi olla rajoitettua. Tämän vuoksi onkin hyvä opettaa varsa juoksemaan jo kotona riittävän reippaasti myös ilman avustajaa ja apuvälineitä, ettei näyttelymenestys kaadu tähän seikkaan.

Pesu, harjaus ja trimmaus

Hevosen tulee olla siistin ja huolitellun näköinen. Varsa kannattaa pestä näyttelyä edeltävänä iltana, joko vedellä tai hevosille tarkoitetulla pesuaineella. Pesuaineella pestessä kannattaa käyttää pesusientä, mutta varoa ettei pesuainetta joudu hevosen silmiin tai suuhun. Onkin suotavaa, että hevosen pää pestään vain vedellä. Pesun jälkeen hevonen kannattaa loimittaa yöksi, jottei se likaannu nukkuessaan. Tärkeintä on saada pöly pois karvasta sekä harjasta, jotta hevonen kiiltää. Jos pesusta ja harjauksesta huolimatta hevosen karva kerää pölyä, voi hevosta siistiä vielä hetkeä ennen esittämistäkin pyyhkimällä karvapeitettä kostealla pyyhkeellä. Pöly tarttuu pyyhkeeseen ja hevosen karva saa kiiltävän pinnan.

Karvapeitettä viimeistellessä kannattaa harjaukseen käyttää mahdollisimman pehmeää harjaa, joka poistaa hienoisinkin pölyn. Harjauksen voi aloittaa karkeammalla harjalla ja siirtyä sitten pehmeämpään. Karvapeitteeseen voi saada lisää kiiltoa jouhienselvitysaineella tai sivelemällä öljyä karvapeitteen pintaan.

Harja ja häntä selvitetään ja jos varsa esitetään letitettynä, letitys kannattaa tehdä vasta näyttelypäivän aamuna, jotta letit säilyvät siisteinä. Turpa pyyhitään ennen esittämistä ja siihen voidaan sivellä öljyä, että se näyttää siistiltä ja huolitellulta. Karvaan ja jouhiin voidaan käyttää kiilloketta, joka estää myös likaa tarttumasta karvan pintaan.

Viimeistellyn lopputuloksen saa aikaiseksi kun pyyhkii harjatun hevosen vielä kostealla pyyhkeellä. Kuva: Erkki Lappi

Jalkakarvat ja hännän latva siistitään, ellei rotumääritelmässä toisin määritetä. Esimerkiksi suomenhevosella ja joillakin poniroduilla (esim welsh ja shetlanninponi) jalkakarvat kuuluvat rodunomaiseen ulkoasuun eikä niitä trimmata. Hevosen tulee kuitenkin olla siistin ja huolitellun näköinen, eli näiltäkin roduilta jalkakarvat harjataan ja putsataan huolellisesti. Jos hevoselta on leikattu harja pois niskan alueelta, mikä on ravureille hyvin yleistä, tulee myös niskasiilin olla lyhyeksi siistitty. Pitkät, mutta muuta harjaa lyhyemmät, jouhet niskassa ovat epäsiistin näköiset.

(68)

Kaviot

Kavioiden tulee olla siististi vuollut ja puhdistetut. Kavioiden pinta voidaan kiillottaa ennen esittämistä, mutta kannattaa katsoa, että käyttää sellaista ainetta, johon lika ei tartu lisää. Esimerkiksi joihinkin kaviorasvoihin lika tarttuu helposti. Suositeltavaa onkin levittää esimerkiksi öljyä, jos haluaa kiillottaa kavion pinnan. Kavion pinta voidaan myös siistiä viimeisimmän kengityksen tai vuolun yhteydessä, raspaamalla kavion seinämä mahdollisimman hienolla raspilla tasaiseksi. Tätä kutsutaan kavion pinnan marmoroinniksi.

Kaviot saadaan kiiltäväksi sivelemällä ne kavioöljyllä ennen esittämistä. Kuva: Erkki Lappi

MAHDOLLISET ONGELMATILANTEET

Näyttelytilanne on varsalle uusi ja stressaava kokemus. Toiset varsat ovat herkempiä muutoksille ympäristössä kuin toiset. Vaikka varsaa olisi käsitelty ja valmisteltu näyttelyihin pitkäänkin, saattaa sen käytös muuttua kotoa poistuttaessa. Siksi on hyvä valmistautua muutamiin yleisimpiin ongelmiin.

Lastaus ja kuljetus

Hevosen tulisi tuntea olonsa mahdollisimman mukavaksi kuljetuksen aikana, jotta välttyttäisiin turhalta stressiltä. Näyttelyissä suoritusta voi haitata hevosen kiihtynyt olotila tai kuljetuksen aikana tapahtunut hikoilu. Siksi hevonen tulisi totuttaa lastaukseen ja matkustamiseen hyvissä ajoin ennen näyttelyitä.

Varsan totuttaminen matkustamiseen tulisi aloittaa mahdollisimman nuorena. Olisi suositeltavaa, että varsan ensimmäiset matkustuskokemukset tapahtuisivat jo yhdessä emän kanssa ennen vieroittamista. Jos varsan emä on hyvä matkustaja, suhtautuu varsa todennäköisesti matkustamiseen myös rauhallisesti. Varsa saa näin emästään turvaa uudessa ja pelottavassa tilanteessa. Jos varsan emä stressaa tai pelkää kuljettamista, kannattaa varsan opettaa kuljettamiseen vasta vieroituksen jälkeen, jos mahdollista.

Varsan totuttaminen kuljetuskoppiin tai autoon on helpompaa, mitä nuorempana sen aloittaa. Kuva: Annika Rimpioja

Ihanteellista olisi, jos varsa saisi kokea ensimmäiset matkustuskokemuksensa jo emänsä kanssa. Kuva: Annika Rimpioja

Varsa kannattaa totuttaa seisomaan kiinni sidottuna kopissa ensin rauhallisen ja tutun aikuisen hevosen kanssa. Kuva: Mia Salonen

Varsan totuttaminen matkustamiseen tulisi toteuttaa varsan ehdoilla ja varsan luonne huomioiden. Rohkeampi varsa saattaa tottua uuteen tilanteeseen nopeammin kuin arka varsa. Varsan opetustilanteessa ihmisen tulee kuitenkin pysyä rauhallisena ja johdonmukaisena. Monesti varsalle on uudessa tilanteessa apua toisesta hevosesta. Varsalle voi aluksi tarjota myös ruokaa kuljetuskopissa tai -autossa palkkioksi. Ensin varsaa voi pitää sisällä kulkuneuvossa vain pienen hetken. Kun lastaus sujuu hyvin, kannattaa varsaa alkaa totuttamaan matkustamiseen tekemällä ensin pieniä lenkkejä ja lopulta pidempiä matkoja. Varsan korvat voi tukkia matkustamisen ajaksi pumpulilla tai sille voi laittaa näähän korva-

(68)

Ongelmakäyttäytyminen

Kuva 38. Juoksutusta. (Kallioniemi 2013)

ympäristö hermostuttaa varsan tai vaikuttaa muuten sen keskittymiskykyyn. Varsa saattaa ryntäillä sekä hyppiä kesken juoksuttamisen tai esittämisen. Tällöin on syytä pysyä itse rauhallisena ja yrittää johdonmukaisesti pyytää varsalta harjoiteltua toimintoa. Varsaa voi rauhoitella myös puhumalla sille rauhallisesti. Jos varsalla on vaikeuksia seistä paikallaan, kannattaa sitä kävelyttää hieman ja yrittää uudelleen.

Valmistelematon varsa saattaa olla haluton esiintymään näyttelypaikalla. Kuvan varsa sai näyttelyssä tuomareilta kommentiksi, että ravi on kevyttä, mutta varsa jättää takajalat taakse. Tähän seikkaan olisi mahdollisesti pystytty vaikuttamaan runsaamalla harjoittelulla.

Vaikka juoksutusta olisi harjoiteltu varsan kanssa paljonkin, saattaa uusi

Liikkeiden esittämistä kannattaa harjoitella etukäteen, jotta varsa osaa juosta ihmisen rinnalla eteenpäin, eikä puske erisuuntaan. Kuva: Heidi Laaksonen

Varsa saattaa harjoittelusta huolimatta hermostua näyttelytilanteessa ja silloin esittäjän tulee pysyä rauhallisena. Kuva: Heidi Laaksonen

Varsat palkitaan näyttelyissä ruusukkeilla. Ruusuke kiinnitetään varsan riimuun tai suitsiin. Monesti lähelle korvaa ja silmää. Tämä paikka on monelle hevoselle luonnostaan arka ja herkkä. Kannattaakin totuttaa varsa korvien koskemiseen ja silmän lähellä tapahtuvaan liikkeeseen. Tällöin vältetään säikymiseltä palkitsemistilanteessa. Ruusuke voidaan tarvittaessa ajentaa myös varsan käsittelijälle, jos varsa vastustaa ruusukkeeseen laittoa paljon. Kannattaa kuitenkin harjoitella käsittelyä ja pään ympärillä toimimista. Tämä helpottaa käsittelyä ja palkitsemista myös myöhemmin varsan elämässä.

Myös orivarsan kivesten tunnistelu saattaa aiheuttaa ongelmia, jos varsaa ei kotona ole siihen totutettu. Siksi kannattaakin ottaa tavaksi tunnistella varsan takajalkojen väliä lähes aina varsaa käsiteltäessä. Näin tunnistelusta tulee varsalle rutiininomaista, eikä kisapaikalla tapahtuva kivesten tunnistelu aiheuta mahdollisesti jopa vaaratilannetta varsan potkiessa ja vastustellessa. Varhaisessa vaiheessa aloitettu tunnistelu ja koskettelu totuttaa varsan käsittelyyn ja siitä tulee yhtä rutiininomaista kuin esimerkiksi harjauksesta. Harjauksen yhteydessä tunnistelu onkin luontevinta. Tällöin voi käydä läpi kivekset, kaviot ja välillä hampaatkin. Näin eri paikkojen tarkastus tulee varsalle luontaiseksi osaksi käsittelyä ja tapahtumat sujuvat näyttelypaikalla turvallisesti ja helposti.

PÄÄTÄNTÖ

Toivomme työstämme olevan apua mahdollisimman monelle, jotka ovat kiinnostuneita näyttelyistä. Oppaan tavoitteena ei ole olla yksi ja ainoa totuus varsan käsittelystä, vaan sopivan tiivis paketti antamaan vinkkejä varsan matkalle kohti näyttelyitä ja toivottavasti menestyksestä tulevaisuutta. Vaikka varsasi ei menestyisikään näyttelyissä, saa se kokemuksesta paljon arvokasta oppia, josta on hyötyä tulevaisuudessa.

Mahdollisten ongelmatilanteiden ilmetessä, suositeltavaa on aina kutsua alan ammattilainen paikalle. Näin vältetään ongelman toistumiselta tulevaisuudessa. Siksi työssämme ei ole annettu vinkkejä ongelmatilanteiden laajempaan ratkomiseen. Mahdollisiin ongelmiin tulee puuttua mahdollisimman varhaisessa vaiheessa, jotta ongelma ei pääse kasvamaan suuremmaksi. Täytyy kuitenkin myös muistaa, että hevosillakin on huonompia ja parempia päiviä.

Kaikessa varsan käsittelyssä tulee ottaa huomioon varsan ikätasoinen kehitys sekä se, että kyseessä on laumaeläin, joka kaipaa tukea ja oppia nimenomaan oman lajin edustajilta. Tulee myös muistaa, että hevoset ovat yksilöitä ja jokaisen kanssa on löydettävä oma sopiva tapansa opettaa uusia asioita. Jos varsasta toivotaan kuitenkin menestyvää hevosta kilparadoille, lajista riippumatta, tai toimivaa harastehevosta, kannattaa käsittely ja ihmiseen totuttaminen aloittaa ajoissa.

Oppaamme tavoitteena on tuoda esille ajatusta, että näyttelymenestykseenkin voidaan vaikuttaa paljon. Vaikka näyttelyissä arvostellaankin varsan rakenne ja liikkeet, jotka varsa on syntymässään saanut, hyvällä ja huolellisella valmistelulla näitä ominaisuuksia voidaan korostaa ja tuoda esille huomattavan paljon. Huono valmistelu tai jopa valmistelematta jättäminen taas ei anna varsalle mahdollisuutta esiintyä edukseen ja saattaa jopa aiheuttaa varsalle huonoja kokemuksia tapahtumasta sekä myöhempää mahdollista ongelmakäyttäytymistä.

LÄHDELUETTELO

1. (ei pvm).
2. Airaksinen, T.;& Vilkka, H. (2003). *Toiminnallinen opinnäytetyö*. Jyväskylä: Gummerus.
3. Aminoff, C.;Korpi, I.;Lehtola, P.;Nieminen, V.;Palttala, K.;Sidbäck, H.;ym. (2004). *Hevosen käsittely ja käyttäytyminen*. Helsinki: Art House Oy.
4. Cable, C. S. (2006). *Varsa, opas hevosen terveyden ja sairauksien hoitoon*. Helsinki: Perhemediat.
5. Fabritius, L. (1954). *Kengitysopin käsikirja*. Helsinki: Otava.
6. Granström, J.;Johansson, O.-P.;Laiho, J.;& Skarra, P. (2011). *Hevosen kengitys*. Tampere: Opetushallitus.
7. Hevosjalostusliitot. (ei pvm). *Pohjois-Savon Hevosjalostusliitto ry*. Haettu 22. 3 2016 osoitteesta <http://www.hevosjalostusliitot.fi/pohjoissavo/fi/index.php>
8. Hevostietokeskus. (1998). *Tamma ja varsa*. Kiuruvesi: Hevostietokeskus.
9. Hippos. (2013). *Suomenhevosten ja lämminveristen ravihevosten näyttelypalkkiot*. Haettu 14. 3 2016 osoitteesta http://www.hippos.fi/jalostus_ja_nayttelyt/palkkiot_ja_tuet/nayttely-_ja_kantakirjapalkkiot/suomenhevoset_ja_lamminveriset_ravihevoset
10. Hippos. (2015). *Näyttelyohjeet osallistujille*. Haettu 14. 3 2016 osoitteesta http://www.hippos.fi/files/12206/Nayttelyohjeet_osallistujille_2015.pdf
11. Hippos. (2016). *Heppa-järjestelmä*. Haettu 6. 4 2016 osoitteesta <http://heppa.hippos.fi/heppa/app?page=grading%2FGradingCalendarRP&service=external>
12. Hippos. (2016). *Jalostuksen tapahtumakalenteri 2016*. Haettu 6. 4 2016 osoitteesta http://www.hippos.fi/jalostus_ja_nayttelyt/yleista_jalostuksesta/tapahtumia_2016
13. Hippos. (2016). *Lämminveristen ratsuhevosten ja ponien jalostusarvostelu- ja näyttelypalkkiot*. Haettu 14. 3 2016 osoitteesta http://www.hippos.fi/jalostus_ja_nayttelyt/palkkiot_ja_tuet/nayttely-_ja_kantakirjapalkkiot/ratsut_ja_ponit
14. Hippos. (2016). *Näyttely ja kantakirjapalkkiot*. Haettu 14. 3 2016 osoitteesta http://www.hippos.fi/jalostus_ja_nayttelyt/palkkiot_ja_tuet/nayttely-_ja_kantakirjapalkkiot
15. Hippos. (2016). *Näyttelyssä*. Haettu 17. 3 2016 osoitteesta http://www.hippos.fi/jalostus_ja_nayttelyt/nayttelyt_ja_jalostusarvostelu/suomenhevoset_ja_lamminveriset_ravihevoset/nayttelyssa
16. Hippos. (2016). *Näyttelyt ja jalostusarvostelu*. Haettu 14. 3 2016 osoitteesta http://www.hippos.fi/jalostus_ja_nayttelyt/nayttelyt_ja_jalostusarvostelu
17. Hippos. (ei pvm). *Näyttelyssä*. Haettu 11. 4 2016 osoitteesta http://www.hippos.fi/jalostus_ja_nayttelyt/nayttelyt_ja_jalostusarvostelu/ratsut_ja_ponit/tamma-_ja_varsanayttelyt/nayttelyssa
18. Hippos. (ei pvm). *Tamma- ja varsanäyttelyt*. Haettu 2. 4 2016 osoitteesta http://www.hippos.fi/jalostus_ja_nayttelyt/nayttelyt_ja_jalostusarvostelu/ratsut_ja_ponit/tamma-_ja_varsanayttelyt
19. Hippos, S. (2015). *Näyttelykalenteri*. Haettu 27. 10 2015 osoitteesta <https://heppa.hippos.fi/heppa/app?page=grading%2FGradingCalendarRP&service=external&sp=Cg2015>
20. Hirsjärvi, S.;Remes, P.;& Sajavaara, P. (1997). *Tutki ja kirjoita*. Hämeenlinna: Kariston kirjapaino.
21. Hirvonen, P.;Hyyppä, S.;Jansson, H.;Laine, P.;& Saastamoinen, M. (2007). *Hevosen ruokinta ja hoito*. Porvoo: WS Bookwell.
22. Horsechannel. (2015). *Hoof care for foals*. Haettu 15. 3 2016 osoitteesta <http://www.horsechannel.com/horse-health/hoof-care-for-foals.aspx>
23. Kaimio, T. (2012). *Hevosen kanssa, hevosen käyttäytyminen*. WSOY.
24. LUKE, L. (2015). *Rehutaulukot ja ruokintasuositukset*. Haettu 7. 4 2016 osoitteesta http://jukuri.luke.fi/bitstream/handle/10024/486395/luke-luobio_40_2015.pdf?sequence=4
25. Paajanen, M. (21. 3 2016). (U. Ylä-Kauttu, Haastattelija)
26. Paatsama, S. (1973). *Hevosen kengitys ja ontumisviat*. Keuruu: Otava.
27. Penttilä, E.-L. (22. 3 2016). (U. Ylä-Kauttu, Haastattelija)
28. ProAgriaOulu. (29. 4 2011). *Yhteenveto varsan arvostelu*. Haettu 4. 4 2016 osoitteesta http://www.proagriaoulu.fi/files/hevosagro/yhteenveto_varsan_arvostelu.pdf
29. Ratsujalostusliitto. (2016). *Estesuora*. Haettu 14. 3 2016 osoitteesta http://www.ratsujalostusliitto.fi/tapahtumat2/kyvyt_esiin/estesuora/

(68)

30. Ratsujalostusliitto. (2016). *Kyvyt esiin 2016*. Haettu 14. 3 2016 osoitteesta http://www.ratsujalostusliitto.fi/tapahtumat2/kyvyt_esiin/
31. Ratsujalostusliitto. (2016). *Nuoren hevosen koulutus*. Haettu 15. 3 2016 osoitteesta http://www.ratsujalostusliitto.fi/kasvattajainfo/nuoren_hevosen_koulutus/
32. Saastamoinen, M.;& Teräväinen, H. (2003). *Hevonen ruokinta ja hoito*. Jyväskylä: Gummerus.
33. Sellnow, L. (2006). *Ontuminen*. Wild Blue Ky.
34. Shetlanninponiyhdistys, S. (2015). *Rotunäyttelyt 2015*. Haettu 27. 10 2015 osoitteesta Näyttelykalenteri: <http://www.shettis.com/fi/N%C3%A4yttelyt/Rotun%C3%A4yttelyt+2015.html>
35. Suomen hevosenomistajien keskusliitto. (2009). *Varsan ensimmäinen vuosi*. Haettu 17. 3 2016 osoitteesta http://www.shkl.net/wp-content/uploads/2011/04/3_2009_2.pdf
36. Suomen welshponi ja cob yhdistys. (2011). *näyttelysäännöt*. Haettu 17. 3 2016 osoitteesta <http://www.welshponi.fi/nayttelysaannot.htm>
37. Westall, J. (1994). *Educating the Young horse*. Half Halt Press, Inc.
38. Yxklinten, U. (2009). *Varsojen jalka-asentojen korjauksen ABC*. Ängelholm: Notitium AB.